

**Journal of Innovative Research
in Social Studies** | Sosyal Bilgilerde Yenilikçi
Araştırmalar Dergisi

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/jirss>

Cilt/Volume: 7 Sayı/Issue: 2 Yıl/Year: 2024

**2024 Programına Göre Hazırlanan İlkokul 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders
Kitabının Çevre Eğitimi Bakımından İncelenmesi**

Examination of the Primary School 1st Grade Life Sciences Textbook Prepared
According to the 2024 Program in Terms of Environmental Education

Yazar Bilgisi / Author Information

Salih CEYLAN

Prof. Dr., Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Burdur/Türkiye
Prof. Dr., Burdur Mehmet Akif Ersoy University, Faculty of Education, Burdur/Türkiye

sceylan@mehmetakif.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7196-7807>

Ramazan PEKER*

Sorumlu Yazar, Dr., Millî Eğitim Bakanlığı, Kocaeli/ Türkiye
Corresponding Author Dr., Ministry of National Education, Kocaeli/Türkiye

rzpeker@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6553-305X>

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type : Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received : 02.11.2024

Kabul Tarihi / Accepted : 03.12.2024

Yayın Tarihi / Published : 31.12.2024

Atıf / Cite

Ceylan, S., ve Peker, R. (2024). 2024 programına göre hazırlanan ilkokul 1. sınıf hayat bilgisi ders kitabının çevre eğitimi bakımından incelenmesi. *Journal of Innovative Research in Social Studies*, 7(2), 140-172.

<https://doi.org/10.47503/jirss.1577998>

2024 Programına Göre Hazırlanan İlkokul 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabının Çevre Eğitimi Bakımından İncelenmesi

Examination of the Primary School 1st Grade Life Sciences Textbook Prepared According to the 2024 Program in Terms of Environmental Education

Özet

Bu araştırmanın amacı 'Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli' kapsamında 2024-2025 eğitim öğretim yılından itibaren uygulamaya konan ve 2024 Hayat bilgisi ders programına göre hazırlanmış 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabının çevre eğitimi açısından analiz edilmesidir. Bu amaca bağlı olarak, nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması yönteminin kullanıldığı araştırmada veriler doküman analiziyle toplanmıştır. Verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz yöntemi uygulanmış ve elde edilen bulgular ayrı başlıklar altında açıklanarak sunulmuştur. Araştırma sonucunda programda yer alan öğrenme çıktılarının yaklaşık üçte birinin çevre eğitimi ile ilişkili olduğu; çevre ile ilgili öğrenme çıktılarına beş öğrenme alanında yer verildiği; çevre ile ilgili en çok 'Bilgi Kutusu', 'Uzun/Kısa Cevaplı Sorular', 'Görsel Okuma' ve 'Boşluk Doldurma' etkinliklerine; en az 'Gezi', 'Poster Oluşturma', 'Broşür Oluşturma' ve 'Soru Oluşturma' etkinliklerine yer verildiği; Çevre eğitimiyle ilgili etkinlik ve içeriğe en çok 'Doğa ve Çevre' öğrenme alanında ve 'Atma, Yazık Olur!' alt konusunda yer verildiği ortaya çıkmıştır. Elde edilen bulgular doğrultusunda Hayat Bilgisi 1. sınıf ders kitabıyla ilgili önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çevre Eğitimi, Hayat Bilgisi Dersi, Ders Kitabı

Abstract

The purpose of this research is to analyze the Primary School 1st Grade Life Science Course Book, which has been put into practice since the 2024-2025 academic year within the scope of the 'Turkey Century Education Model' and prepared according to the 2024 Life Science course curriculum, in terms of environmental education. Depending on this purpose, the data was collected by document analysis in the research where the case study method, one of the qualitative research methods, was used. Descriptive analysis method was applied to analyze the data and the findings were explained and presented under separate headings. As a result of the research, approximately one-third of the learning outcomes in the program are related to environmental education; environment-related learning outcomes are included in five learning areas; 'Information Box', 'Long/Short Answer Questions', 'Visual Reading' and 'Fill in the Blank' activities mostly related to the environment; at least 'Tourism', 'Poster Creation', 'Brochure Creation' and 'Question Creation' activities were included; The most activities and content related to environmental education are in the 'Nature and Environment' learning area and 'Don't Throw It Away!' It was revealed that it was included in the sub-topic. In line with the findings, suggestions were made about the Life Science 1st grade textbook.

Keywords: Environmental Education, Life Sciences Course, Textbook

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Textbooks are one of the most important tools in supporting the vision of the programs and the curriculum being implemented (Okeeffe, 2013), and are the main source for the content of the curriculum and the pedagogical methods used at grade levels (Haggarty and Pepin, 2002). Textbooks, which provide the connection between the intended and implemented curriculum during the implementation process (Okeeffe, 2013), also enable the content to be systematically sequenced and teachers to plan the teaching process (Moore, Moore, Cunningham and Cunningham, 2006). As the main carrier of the curriculum, textbooks are also very effective in achieving the goals of the program (Hadar, 2017). Primary School Life Sciences textbooks, with their learning and sub-learning areas, learning-teacher experiences and learning evidence, are one of the basic education/training components in the process of providing students with learning outcomes, skills and values related to environmental education.

In this research, it is aimed to examine the inclusion of environmental education in the 1st grade Life Sciences textbook prepared according to the 2024 Life Sciences program and the learning areas, content and activities in the book in terms of environmental education. The problem of the research is 'What is environmental education like in the Life Science 1st Grade Textbook prepared according to the 2024 Life Science Programme?' It constitutes the question. Depending on this problem;

1. What is the distribution of learning outcomes for environmental education in the Life Science 1st Grade Textbook according to learning area and sub-topics?
  2. What are the learning/teaching activities and contents for environmental education in the Life Science 1st Grade Textbook?
  3. What is the distribution of learning/teaching activities and contents for environmental education in the 1st grade life sciences textbook according to learning area and sub-topics?
- Answers to these questions were sought.

Method

In this research, which aims to examine the inclusion of environmental education in the Life Science 1st Grade Textbook and the learning areas, content and activities in the book in terms of environmental education, the case study method, one of the qualitative research methods, was used. Data were collected through document analysis.

Findings

Within the scope of the first sub-problem of the study, 6 of the 16 specific objectives in the program are directly related to environmental education; It was concluded that 39.13% of the learning outcomes in the Life Science 1st Grade program were related to environmental education. When the distribution of learning outcomes according to learning field and sub-topics is examined; Except for the 'Science, Technology and Art' learning area, learning/teaching activities and contents related to environmental education are included -directly or indirectly- in five other learning areas; It was determined that 39.13% of the sub-topics in the six learning areas included learning/teaching activities and contents related to environmental education. It has been revealed that learning/teaching activities and contents directly related to environmental

education are included in 4 sub-learning areas in line with the four learning outcomes in the 'Nature and Environment' learning field in the textbook.

Within the scope of the second sub-problem of the study, when the learning and teaching contents for environmental education in the Life Sciences 1st Grade Coursebook, prepared according to the 2024 Life Sciences curriculum, were examined, it was found that more information boxes, long-short answer questions and visual reading contents were included, including twenty-five different types.

Within the scope of the third sub-problem of the study, when the distribution of learning/teaching activities and contents for environmental education in the Life Science 1st Grade Coursebook, prepared according to the 2024 Life Sciences syllabus, is examined according to the learning area and sub-topics; The content related to environmental education is mostly in the 'Nature and Environment' learning area, and the sub-topics are mostly 'Don't Throw It Away!' It was concluded that the sub-topic was included. The content of the 'Nature and Environment' learning area in the 2024 Life Sciences program; weather events and seasons, finding direction by taking advantage of nature, precautions to be taken against disasters and using resources economically. In this regard, it is aimed to guide students on issues such as getting to know nature and the environment they live in more closely, raising awareness against disasters, developing navigation skills, and using resources economically (MEB, 2024a). 'Don't Throw It Away, It's a Shame!' In the sub-topic, students should be able to classify recyclable waste; Learning-teaching contents were created for students to identify recyclable wastes such as paper, plastic, glass, batteries and metal, and activities were presented to increase sustainable environmental awareness.

Conclusion and Discussion

When the results obtained in the research are evaluated in general; 39% of the learning outcomes in the program are related to environmental education; Content related to learning outcomes for environmental education is included in the majority of the learning areas in the book; It has been found that importance is given to content and activity diversity in terms of learning and teaching content, but less space is given to activities in which students can take an active role. Activities enable students to learn by exploring and to be willing and active in this process. Well-prepared activities not only enable students to research information, understand events and facts, organize and structure their thoughts, but also enable students to learn actively and independently by experimenting/exploring, to motivate and direct themselves, and to increase their creativity (Güneş, 2017). Thus; Qualified activities in textbooks and content that will motivate students will increase the quality of teaching and enable the course to be taught effectively (Ütkür, 2018). As students' behavior and knowledge levels towards the environment increase positively, environmentally sensitive citizens will be raised and increasing environmental problems can be taken under control (Ertürk, 2017).

GİRİŞ

Doğal çevre üzerinde, yeryüzünü değiştirmesi, yakması, yıkması, bozması gibi etkiler nedeniyle en etkili faktör 'insan'dır (Doğanay, 1991). İnsanların çeşitli faaliyetleri sonucunda doğa üzerindeki etkileri birikimli olarak ortaya çıkan çevre sorunları, son iki yüz yılda sanayileşmenin ve kentleşmenin de etkisiyle oldukça yoğun olarak görülmektedir (Miser, 2010; Kocataş, 2014). Teknolojik gelişme ve kalkınma atımları ile aşırı kentleşme ve endüstrileşme hızlı nüfus artışını da beraberinde getirmiş, doğal kaynakların düzensiz ve aşırı kullanımından sağlık sorunlarına kadar 'çevre sorunu' olgusu global anlamda gündemi meşgul etmektedir (Barreto, 2004; Landrigan ve Goldman, 2011; Bozkurt, 2012; Kocataş, 2014; Nadal, Rovira, Díaz-Ferrero, Schuhmacher ve Domingo, 2016). Biçimleri ve etkileri farklı olsa da her çevresel bozulma bir bütün olarak birbiriyle ilişkilidir ve temel sonucu zarar olarak görülmektedir (Ertürk, 2012). Günümüzde, çevre sorunlarıyla başa çıkmanın karmaşık bir hale gelmesi insanların doğa ile uyum içerisinde yaşama zorunluluğunu yeterince kavrayamamasından, çevreye ve çevre sorunlarına karşı ilgisizliklerinden, duyarsızlıklarından, çıkarları uğruna doğaya bencilce zararlı davranışlarda bulunmalarından ve yeterli düzeyde çevre bilgisine sahip olmamalarından kaynaklanmaktadır (Ünal, Mançuhan ve Sayar, 2001; Miser, 2010; Alagöz ve Akman, 2016). Bu sebeple, bireylerin çevre sorunlarına karşı duyarlılıklarını artırabilmek için onlardaki çevre-insan ilişkilerine ilişkin uygun bilgi, beceri ve tutumlarının geliştirilmesi gerekmektedir (Miser, 2010).

Çevre-insan etkileşiminde bireylerin ileriki yaşlarında temel oluşturacak çevre bilinci ve çevreye yönelik tutumlar ilk olarak ailede verilmekte (Türküm, 1998; Ewert, Place ve Sibthorp, 2005; Atasoy, 2019) ve çocuğun öğrenimi süresince gelişmeye devam etmektedir (Atasoy, 2019). Öyle ki, çevreye yönelik bilgi, duyarlılık ve kaygılar daha çok 8-11 yaş aralığında ortaya çıkmakta ve gelişmektedir (Kahn, 1999; Demirkaya, 2006, Engdahl ve Rabušicová, 2011). İnsanların çok küçük yaştan itibaren çevre bilinci kazandırılarak sorumluluk sahibi bireyler olabilmeleri, etkili ve verimli bir eğitimle, özellikle de çevre eğitimi ile sağlanabilmektedir (Alım, 2006). İyi yapılandırılmış bir çevre eğitimi, geleceğin vatandaşlarına çevresel sorumluluklar, çevre etiği ve ekolojik farkındalık gibi bileşenlerin kazandırılması için oldukça önemli bir yere sahiptir (Fien ve Tilbury, 2002). Doğayı algılama, canlıları değerlendirme ve insan-hayvan ilişkileri açısından yanlış öğrenmelerle karşılaşan çocuklar ekolojik duyarlılık ve çevre bilinci bakımından olumsuz yönde etkilenmektedir. Bu durum çocuğun gelecekteki yaşantısında çevreye karşı olumsuz tutum ve davranışlara yol açabilmektedir (Alagöz ve Akman, 2016; Atasoy, 2019).

Çevre eğitimi, bireylere kendisi ve doğal çevresi ile ilgili olarak çok boyutlu yaşam becerisini kazandırmayı hedeflemektedir (Peker, 2020). Bu bağlamda çevre eğitimi, çevre dostu eylemlerde bulunmak için tutumlar, değerler, bilgiler, eğilimler ve becerilerin geliştirilmesiyle insanın yaşamı süresince insan-doğa etkileşimiyle çevre ve kaynak sürdürülebilirliğini artırmayı teşvik etmekte, çevre konusunda okur-yazar bir vatandaş ortaya koymayı amaçlamaktadır (UNESCO, 1978). Türkiye'de çevre eğitimiyle ilgili olarak, çevre içerikli konulara daha çok ilköğretim düzeyindeki Hayat Bilgisi, Fen Bilimleri ve Sosyal Bilgiler gibi ders programları içerisinde bütünleşik olarak yer verilmiştir (Akınoğlu ve Sarı, 2009; Karatekin, 2011; Aktaş, 2019; Aslan ve Bulut, 2021; Bayrak, 2023). Hayat Bilgisi dersi ilköğretimin ilk üç sınıfında mihver ders olarak okutulmaktadır. Bu dersle çocuğun kendini tanıması, çevresindeki eşyaları tanıması ve bunları nasıl kullanacağını bilmesi, daha iyi yaşama yollarını keşfetmesi içinde bulunduğu doğal ve toplumsal çevrenin farkına varması ile çevreyi ve çevrede meydana gelen olayları anlaması (Şahin, 2009), dolayısıyla

da çocuğun toplumsal bir kimlik kazanmasının yanında bir üst öğrenime hazırlanması amaçlanmaktadır (Aykaç, 2011).

2024 yılında Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'ne göre düzenlenen Hayat Bilgisi Ders programı, aktif öğrenmenin desteklendiği, öğrenci merkezli, Türkçe'nin bütünleştirici ve birleştirici rolüyle bireyin zihinsel sosyal, duygusal, fiziksel ve ahlaki açıdan genişletilmiş ve derinleştirilmiş öğretme ve öğrenme sürecini temel alarak bütüncül bir eğitim beklentisi ortaya koyarken beceri temelli bir program olma özelliği göstermektedir. Program, disiplinler arası anlayışla hazırlanarak 'Sosyal-Duygusal Öğrenme Becerileri'ne, 'Okuryazarlık Becerileri'ne ve 'Değerler'e bütünlük ve etkin bir şekilde yer verilmiştir (MEB,2024a). Sosyal-Duygusal Öğrenme Becerileri 'Benlik becerileri' (I) kendini tanıma (öz farkındalık becerisi), (II) kendini düzenleme (öz düzenleme becerisi) ve (III) kendine uyarılma (öz yansıtma becerisi), 'Sosyal yaşam becerileri' (I) iletişim, (II) iş birliği ve (III) sosyal farkındalık; 'Ortak/Birleşik Beceriler' (I) uyum, (II) esneklik ve (III) sorumlu karar verme olarak tanımlanmıştır. Okuryazarlık Becerileri işlevsellik düzeyi, farkındalık düzeyi ve eylemsellik düzeyi olmak üzere üç düzeyde verilmiştir. Her düzeyin Bilgi Okuryazarlığı, Dijital Okuryazarlık, Finansal Okuryazarlık, Görsel Okuryazarlık, Kültür Okuryazarlığı, Vatandaşlık Okuryazarlığı, Veri Okuryazarlığı, Sürdürülebilirlik Okuryazarlığı ve Sanat Okuryazarlığı olmak üzere 9 boyutu bulunmaktadır (MEB.b,2024).

Hayat Bilgisi Ders programında 'Değerler', 'Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi' kapsamında 'Saygı', 'Sorumluluk' ve 'Adalet' çatı değerleri olarak belirlenmiştir. Bu çerçeve, eylemlerden değerlere, değerlerden erdemli insana, erdemli insandan nihai hedef olan 'Huzurlu Aile ve Toplum' ile 'Yaşanabilir Çevrede Huzurlu İnsan'a ulaşmayı hedeflemektedir (MEB.a,2024). Değerler incelendiğinde '*Yaşanabilir Çevre*' alanında 'temizlik', 'duyarlılık', 'estetik' ve 'merhamet' değerlerinin fiziksel çevre bağlamında; '*Huzurlu İnsan*' alanında 'tasarruf', 'sabır', 'mahremiyet', 'mütevazılık', 'sağlıklı yaşam' ve 'çalışkanlık' değerlerinin insan bağlamında; 'Huzurlu Aile ve Toplum' alanında da 'sevgi', 'dostluk', 'özgürlük', 'dürüstlük', 'vatanseverlik', 'yardımseverlik' ve 'aile bütünlüğü' değerlerinin aile ve sosyal çevre bağlamında çatı değerler etrafında çerçevelenen bir değer çerçevesi oluşturulmuştur (MEB, 2024b).

Programların ve uygulanmakta olan müfredatın vizyonunun desteklenmesi açısından ders kitapları en önemli araçlardan biri olup (Okeeffe, 2013), müfredatın içeriği ile sınıf düzeylerinde kullanılan pedagojik yöntemler için ana kaynak olma özelliği göstermektedir (Haggarty ve Pepin, 2002). Uygulama sürecinde amaçlanan ve uygulanan müfredat arasındaki bağlantıyı sağlayan ders kitapları (Okeeffe, 2013) içeriğin sistematik olarak sıralanmasını ve öğretmenlerin öğretim sürecini planlamasını da sağlamaktadır (Moore, Moore, Cunningham ve Cunningham, 2006). Ders kitapları, müfredatın ana taşıyıcısı olarak programın hedeflerine ulaşması açısından da oldukça etkilidir (Hadar, 2017). Bu bağlamda hayat bilgisi ders kitapları, içeriğinde yer alan öğrenme ve alt öğrenme alanlarıyla, öğretme yaşantıları ve öğrenme kanıtlarıyla çevre eğitimi ile ilgili öğrenme çıktılarının, becerilerin ve değerlerin öğrencilere kazandırılması sürecinde temel eğitim/öğretim bileşenlerinden biri olma özelliği göstermektedir. Dolayısıyla, Hayat Bilgisi ders kitaplarının içeriğinin geliştirilmesi bakımından içerik incelemelerinin gerçekleştirilmesi oldukça önemlidir.

Alanyazın incelendiğinde; Hayat Bilgisi ders programlarında çevre eğitiminin yerinin incelendiği araştırmalar (Tanrıverdi, 2010; Akınoğlu ve Sarı, 2013; Demir ve Yalçın, 2014; Gülersoy, Dülger, Dursun, Ay ve Duyal, 2020; Şahin, 2021; Dündar ve Kızık, 2022; Öz-Aydın, Ekersoy ve Özkan, 2022; Şara Hürsoy ve Bıyık, 2022) yer almaktadır. Ders kitaplarının içeriğinin çevre eğitimi bakımından

incelendiği araştırmalar ise (Önal, Kaya ve Çalışkan, 2019; Yıldız ve Taş, 2015; Yirik, 2020) oldukça sınırlıdır. Bu çalışmada ise 2024 Hayat Bilgisi programına göre düzenlenmiş 1. sınıf Hayat Bilgisi ders kitabında çevre eğitime yer verilme durumları ile kitaptaki öğrenme alanlarının, içerik ve etkinliklerinin çevre eğitimi bakımından incelenmesi amaçlanmıştır.

Problem

Araştırmanın problemini '2024 Hayat Bilgisi Programına göre düzenlenmiş Hayat Bilgisi 1. Sınıf Ders Kitabında çevre eğitimi konularına nasıl yer verilmiştir?' sorusu oluşturmaktadır. Bu probleme bağlı olarak;

1. Hayat Bilgisi 1. Sınıf Ders Kitabında çevre eğitime yönelik öğrenme çıktılarının öğrenme alanları ve alt konulara göre dağılımı nasıldır?
2. Hayat Bilgisi 1. Sınıf Ders Kitabında çevre eğitime yönelik öğrenme/öğretme etkinlik ve içerikleri nasıldır?
3. Hayat bilgisi 1. sınıf ders kitabında çevre eğitime yönelik öğrenme/öğretme etkinlik ve içeriklerinin öğrenme alanı ve alt konulara göre dağılımı nasıldır?

sorularına yanıt aranmıştır.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Hayat Bilgisi 1. Sınıf Ders Kitabında çevre eğitime yer verilme durumları ile kitaptaki öğrenme alanlarının, içerik ve etkinliklerinin çevre eğitimi bakımından incelenmesinin amaçlandığı bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması yöntemi kullanılmıştır. Veriler doküman analizi tekniğiyle toplanmıştır.

Veri Kaynağı ve Verilerin Analizi

Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu'nun 17/07/2024 tarih ve 110460159 sayılı yazısı ile eğitim aracı olarak kabul edilen ve 2024 yılında basılan Hayat Bilgisi 1. Sınıf Ders Kitabı'nın 1. ve 2. kitaplarının incelendiği bu çalışmada, elde edilen verilerin analizinde, nitel araştırmalarda elde edilen bulguların betimlenmesini sağlayan ve elde edilen bulguların betimlenerek yorumlanması için kullanılan betimsel analiz kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Araştırmanın alt problemleri göz önünde bulundurularak öğrenme alanı ve alt öğrenme alanları tema olarak belirlenmiştir. Elde edilen veriler ilgili temalar altında işlenerek doğrudan alıntılarla desteklenmiştir. Veriler temalarda yüzde (%) ve frekans (*f*) ile sunulmuş ve bulgular yorumlanmıştır. Ders kitabında yer alan içeriklerin çevre eğitimiyle ilgili olma durumları bireylerin sahip olduğu kültürler ve biyofiziksel çevreler arasındaki karşılıklı ilişkileri algılaması ve farkında olması için gerekli beceri ve tutumların geliştirilmesinde kavramlara açıklık getirme ve değerleri kabul etme sürecine sağlayacağı katkılar göz önünde bulundurulmuş; onların çevre kalitesini ilgilendiren meseleler hakkında bir davranış biçimini formüle etmesini, karar vermesini ve uygulamaya koymasını (Demirkaya, Mutlu ve Uşak, 2003) sağlaması bağlamında değerlendirilmiştir.

Sınırlılıklar

Bu çalışma, 'Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli' kapsamında 2024-2025 eğitim öğretim yılından itibaren uygulamaya konan ve kademeli olarak diğer sınıflarda da uygulanacak olan 2024 Hayat bilgisi ders programına göre hazırlanmış ilkökul 1. sınıf Hayat Bilgisi ders kitabıyla sınırlıdır.

Etik Kurul İzin Bilgileri

Bu araştırmada, hâlihazırda okutulan 1. Sınıf Hayat Bilgisi ders kitabı üzerinde doküman incelemesi yapıldığından, etik kurul iznine gerek duyulmamıştır. Ancak araştırmanın her aşamasında etik ilkelere uyulmuştur.

BULGULAR

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Bu bölümde 2024 Hayat Bilgisi 1. Sınıf Ders Kitabının çevre eğitimi bağlamında analizi ile çevre eğitimiyle ilgili öğrenme çıktılarına yönelik içeriklerin öğrenme alanlarına göre dağılımının nasıl olduğu, çevre eğitimine yönelik hangi içerik ve etkinliklere yer verildiğine ilişkin bulgular sunulmuş ve yorumlanmıştır.

Tablo 1'de 2024 Hayat Bilgisi Programına göre hazırlanmış Hayat Bilgisi 1. Sınıf Ders Kitabında öğrenme alanları alt konu başlıklarıyla verilmiştir. Öğrenme alanlarının tanıtım sayfasında öğrenme alanına ait alt konu başlıkları, hedeflerine yönelik bilgiler ve öğrenilecek kavramlar verilmiştir. Öğrenme alanlarında her alt konu başlığı 'Düşünme Zamanı', Keşif Zamanı, Öğrenme Zamanı, Pekiştirme Zamanı ve Değerlendirme Zamanı' olmak üzere 5 bölümden oluşmaktadır; 'Düşünme Zamanı' öğrencilerin bildikleriyle öğrenecekleri arasında bağlantı kurmalarını; 'Keşif Zamanı' bölümünde Öğrencilerin öğrenecekleriyle günlük yaşantıları arasında ilişkileri anlamaları; 'Öğrenme Zamanı' bölümünde konu ile ilgili yeni bilgiler öğrenmeleri; 'Pekiştirme Zamanı' bölümünde öğrendiklerini desteklemek için etkinlikler yapmaları; 'Değerlendirme Zamanı' bölümünde ise öğrendiklerini değerlendirmeleri istenmiştir.

Tablo 1

Hayat Bilgisi 1. Sınıf Ders Kitabında Çevre Eğitime Yönelik Öğrenme Çıktılarının Öğrenme Alanı ve Alt Konulara Göre Dağılımı

Öğrenme Alanı	Alt Konular	Öğrenme Çıktıları
'Ben ve Okulum'	'Kurallar Her Yerde'	HB.1.1.3. Sınıf ve okul ortamında kurallara uygun davranabilme a) Sınıf ve okul ortamındaki kuralları fark eder. b) Sınıf ve okul ortamında kurallara uygun davranışlar sergiler.
Sağlığım ve Güvenliğim	'Sağlıklı Hayat Ne Güzel'	HB.1.2.1. Sağlıklı büyüme ve gelişme için yapması gerekenleri belirleyebilme
	'Eyvah, Acil Durum!'	HB.1.2.4. Acil durumlarda yapılması gerekenleri belirleyebilme
Ailem ve Toplum	'Biz İyi Bir Takımız'	HB.1.3.3. Aile bireylerinin görev ve sorumluluklarını çözümlenebilme a) Aile içindeki görev ve sorumlulukları belirler. b) Aile bireylerinin görev ve sorumluluklarını ilişkilendirir.
	'Yaşadığım Yer ve Güzel Ülkem'	HB.1.4.1. Yaşadığı yerin ve ülkemizin genel özelliklerini açıklayabilme
Doğa ve Çevre	'Doğayla Baş Başa'	HB.1.5.1. Yakın çevresinde bulunan doğadaki varlıkları gözlemleyebilme a) Yakın çevresinde bulunan doğadaki varlıklara ilişkin veri toplar. b) Yakın çevresinde bulunan doğadaki varlıklara ilişkin topladığı verileri sınıflandırır.
	'Gökyüzünde Neler Var?'	HB.1.5.2. Modeller üzerinden gök cisimlerini karşılaştırabilme a) Modeller üzerinden gök cisimlerinin (Güneş, Dünya ve Ay) özelliklerini belirler. b) Modeller üzerinden gök cisimlerinin (Güneş, Dünya ve Ay) benzerlik ve farklılıklarını listeler
	'Afetleri Tanıyalım'	HB.1.5.3. Afet türlerini tanıyabilme'
	'Atma, Yazık Olur!'	HB.1.5.4. Geri dönüştürülebilir atıkları sınıflandırabilme a) Geri dönüştürülebilir atıkları belirler. b) Geri dönüştürülebilir atıkları ayırıştırır. c) Geri dönüştürülebilir atıkları adlandırır

2024 Hayat Bilgisi Programında **23 öğrenme çıktısı 18 alt öğrenme çıktısı bulunmaktadır. Bu 23 öğrenme çıktısına ve alt öğrenme çıktıklarına 'Ben ve Okulum, Sağlığım ve Güvenliğim, Ailem ve Toplum, Yaşadığım Yer ve Ülkem, Doğa ve Çevre, Bilim, Teknoloji ve Sanat'** olmak üzere altı öğrenme alanlarında çeşitli konu ve etkinliklerle yer verilmiştir. Çevre ile ilgili **9 öğrenme çıktısı ve 11 alt öğrenme çıktısına 'Ben ve Okulum', 'Sağlığım ve Güvenliğim', 'Ailem ve Toplum', 'Yaşadığım Yer ve Ülkem' ve 'Doğa ve Çevre'** öğrenme alanlarındaki **9 alt öğrenme alanında** - doğrudan ve ya dolaylı olarak- sınıfta ve doğada çevre temizliğinin önemi, insan sağlığı, acil durumlar, sorumluluklar, tarihi yerler ve doğal güzellikler, bitkiler ile hayvanlar ve korunması, Dünya Ay ve Güneş, afet türleri ve geri dönüşüm ile ilgili öğrenme çıktıklarına ve bu öğrenme çıktıkları doğrultusunda içeriklere yer verilmiştir. Çevre eğitimiyle ilgili öğrenme çıktıklarının 2024 Hayat Bilgisi Programındaki öğrenme çıktıklarına oranına bakıldığında, öğrenme çıktıklarının %39,1'i çevre eğitimiyle ilişkilidir.

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Bu bölümde 2024 Hayat Bilgisi 1. Sınıf Ders Kitabının çevre eğitimiyle ilgili öğrenme çıktıklarına yönelik hangi içerik ve etkinliklere yer verildiğine ilişkin bulgular sunulmuş ve yorumlanmıştır.

Tablo 2'de Hayat bilgisi 1. Sınıf Ders Kitabında çevre eğitimine yönelik öğrenme/öğretme etkinlik ve içeriklerinin dağılımı verilmiştir.

Tablo 2

Hayat Bilgisi 1. Sınıf Ders Kitabında Çevre Eğitimine Yönelik Öğrenme/Öğretme Etkinlik ve İçeriklerinin Dağılımı

İçerik	f	%
1. Bilgi Kutusu	38	21,83
2. Uzun/Kısa Cevaplı Soru	27	15,51
3. Görsel Okuma	18	10,34
4. Boşluk Doldurma	14	8,04
5. Kutu İşaretleme	11	6,32
6. Eşleştirme	10	5,74
7. Konuşma Balonu	8	4,59
8. Kavram Ağı	5	2,87
9. Sunum Yapma	5	2,87
10. Doğru Yanlış İşaretleme	5	2,87
11. Kesme/Yapıştırma	4	2,29
12. Bilgilendirici Metin	3	1,73
13. Kavram Haritası	3	1,73
14. Grup Çalışması	3	1,73
15. Boyama	3	1,73
16. Özdeğerlendirme	3	1,73
17. Seçmeli Soru	3	1,73
18. Resim Çizme	2	1,15
19. Bulmaca	2	1,15
20. Tasarım Oluşturma	2	1,15
21. Şiir	1	0,58
22. Gezi	1	0,58
23. Poster Oluşturma	1	0,58
24. Broşür Oluşturma	1	0,58
25. Soru Oluşturma	1	0,58
Toplam	174	100

Tablo 2 incelendiğinde, Hayat Bilgisi 1. Sınıf Ders Kitabında çevre ile ilgili 25 farklı türde olmak üzere 174 öğrenme/öğretme içeriği bulunmaktadır. İçerikler türlerine göre incelendiğinde; daha çok 'Bilgi Kutusu' ($f=38$), 'Uzun/Kısa Cevaplı Sorular' ($f=27$), 'Görsel Okuma' ($f=18$), 'Boşluk Doldurma' ($f=14$), 'Kutu İşaretleme' ($f=11$) ve 'Eşleştirme' ($f=10$) içeriğine yer verildiği görülmektedir. İçeriklerde en az 'Şiir' ($f=1$), 'Gezi' ($f=1$), 'Poster Oluşturma' ($f=1$), 'Broşür Oluşturma' ($f=1$) ve 'Soru Oluşturma' ($f=1$) içeriğine yer verildiği görülmektedir.

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Bu bölümde 2024 Hayat Bilgisi 1. Sınıf Ders kitabında çevre eğitimine yönelik öğrenme/öğretme etkinlik ve içeriklerinin öğrenme alanı ve alt konulara göre dağılımına ilişkin bulgular sunulmuş ve yorumlanmıştır.

Tablo 3'te Hayat bilgisi 1. Sınıf Ders Kitabında çevre eğitimine yönelik öğrenme/öğretme etkinlik ve içeriklerinin öğrenme alanı ve alt konulara göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 3

Hayat Bilgisi 1. Sınıf Ders Kitabında Çevre Eğitimine Yönelik İçeriklerin Öğrenme Alanı, Alt Konulara Göre Dağılımı

Öğrenme Alanı	Etkinlik ve İçerik		Etkinlik ve İçerik	
	Sayısı (f)	%	Alt Konular	Sayısı (f) %
'Ben ve Okulum'	13	7,48	'Kurallar Her Yerde'	13 7,48
Sağlığım ve Güvenliğim	26	14,95	'Sağlıklı Hayat Ne Güzel'	20 11,49
			'Eyyvah, Acil Durum!'	6 3,46
'Ailem ve Toplum'	12	6,89	'Biz İyi Bir Takımız'	12 6,89
Yaşadığım Yer ve Ülkem	17	9,77	'Yaşadığım Yer ve Güzel Ülkem'	17 9,77
			'Doğayla Baş Başa'	17 9,77
			'Gökyüzünde Neler Var?'	26 14,95
			'Afetleri Tanıyalım'	24 13,79
Doğa ve Çevre	106	60,91	'Atma, Yazık Olur!'	39 22,40
Toplam	174	100		174 100

Tablo 3 incelendiğinde, Hayat Bilgisi 1. Sınıf Ders Kitabında çevre ile ilgili içeriklere daha çok 'Doğa ve Çevre' öğrenme alanında ($f=106$) ve Doğa ve Çevre öğrenme alanında 'Atma, Yazık Olur!' alt konusunda ($f=39$) yer verilmiştir. Çevre ile ilgili içeriklere en az 'Ailem ve Toplum' öğrenme alanında ($f=10$) ve Sağlığım ve Güvenliğim öğrenme alanında 'Eyyvah, Acil Durum!' alt konusunda ($f=6$) yer verilmiştir.

'Ben ve Okulum' öğrenme alanında çevre eğitimine yönelik içerik ve etkinlikler

2024 Hayat Bilgisi programında 'Ben ve Okulum' öğrenme alanının içeriğini; öğretmen ve arkadaşları ile tanışma, okul ortamı, sınıf ve okul kuralları, fiziksel özellikler ve duygular oluşturmaktadır. Bu doğrultuda öğrencilerin öğretmen ve arkadaşlarıyla tanışmaları, okul ortamını tanımaları, sınıf ve okul kurallarına uygun davranmaları, kendi fiziksel özelliklerini ve temel duygularını ifade etmeleri amaçlanmaktadır. 'Ben ve Okulum' adlı öğrenme alanında 'Haydi Tanışalım', 'Okulumu Keşfediyorum', 'Kurallar Her Yerde' ve 'Nasıl Görünüyor, Nasıl Hissediyorum' alt konu başlıkları bulunmaktadır. Bu alt konu başlıklarından 'Kurallar Her Yerde' alt konu başlığında 'Sınıf ve okul ortamında kurallara uygun davranabilme' öğrenme çıktısı doğrultusunda çevre eğitimine yönelik içeriklere yer verilmiştir. Öğrenme alanının öğrenme hedeflerinden 'okul ortamını, sınıf ve okul kurallarını öğreneceğiz' hedeflerinin ve 'Sınıf ve okul

ortamı, kural' anahtar kavramlarının doğrudan veya dolaylı olarak çevre eğitimiyle ilgili olduğu söylenebilir.

'Ben ve Okulum' adlı öğrenme alanında 'Kurallar Her Yerde' alt konu başlığı 'Sınıf ve okul ortamında kurallara uygun davranabilme' öğrenme çıktısı doğrultusunda çevre ile ilgili içeriklere yönelik bulgular tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4.

'Kurallar Her Yerde' Alt Konu Başlığında Çevre Eğitime Yönelik İçerik ve Etkinlikler

Etkinlik Bölümü	Etkinlik Türü	(f)	İçerik
Keşif Zamanı	Grup Çalışması	1	Öğrencilerden grup çalışması yoluyla sınıf kurallarını oluşturmaları istenmiştir. Sayfada kullanılan 'Sınıf Kuralları' panosunda kız öğrencinin suyu tasarruflu kullanmasını ve öğrencilerin çöplerini çöp kutularına atmalarını gösteren görseller kullanılmıştır.
	Görsel Okuma	1	
	Uzun/Kısa Cevaplı Soru	2	
Öğrenme Zamanı	Bilgi Kutusu	2	Kurallara ilişkin dizide 'Sınıf ve okul eşyalarını özenli kullanırız' 'Sınıfımızı ve okulumuzu temiz tutarız' ifadeleri görsellerle desteklenmiştir.
	Görsel Okuma	2	
	Görsel Okuma	2	
Değerlendirme Zamanı	Özdeğerlendirme	2	Değerlendirme çalışmalarında 'Çöpleri çöp kutusuna atarım', 'Okul eşyalarını özenli kullanırım' ve 'okulumu temiz tutarım' ifadeleri görsellerle desteklenmiş ve öğrencilerin bu davranışlar hakkında öz değerlendirme yapmaları istenmiştir.
Tekrar Zamanı	Doğru Yanlış İşaretleme	1	Sınıf kurallarına yönelik doğru ifadelerin seçilmesi istenmiştir. Etkinlikle çöplerin çöp kutusuna atılması gerektiği ve tuvaletten çıkarken muslukların kapatılması gerektiği vurgulanmıştır.
Toplam Etkinlik Sayısı (N)		13	

Tablo 4 incelendiğinde, Hayat Bilgisi 1. Sınıf Ders Kitabı 'Kurallar Her Yerde' alt konu başlığındaki çevre eğitimi ile ilgili içerikler incelendiğinde ($f=13$) daha çok 'Görsel okuma' etkinliklerine yer verildiği, en az ise 'Grup çalışması' ve 'Doğru Yanlış İşaretleme' etkinliklerine yer verildiği görülmektedir. Alt konu başlığında yer alan içeriklere ilişkin örnekler Şekil 1 ve Şekil 2'de verilmiştir

Şekil 1

Kurallar Her Yerde Alt Konu Başlığı Keşif Zamanı Bölümü İçeriği

Şekil 2

Kurallar Her Yerde Alt Konu Başlığı Öğrenme Zamanı Bölümü içeriği

'Sağlığım ve Güvenliğim' öğrenme alanında çevre eğitime yönelik içerik ve etkinlikler

2024 Hayat Bilgisi programında 'Sağlığım ve Güvenliğim' öğrenme alanının içeriğini; sağlıklı büyüme ve gelişme, kişisel alan, yaya ve yolcuların uyması gereken trafik kuralları ve acil durumlar oluşturmaktadır. Bu doğrultuda öğrencilerin sağlıklı yaşamaya dair temel yetkinliklerini ve güvenli bir ortamda yaşam becerilerini geliştirmeleri amaçlanmaktadır. 'Sağlığım ve Güvenliğim' adlı öğrenme alanında 'Sağlıklı Hayat Ne Güzel', 'Kişisel Alanıma Dikkat', 'Trafik Kuralları İyi ki Var' ve 'Eyvah, Acil Durum!' alt konu başlıkları bulunmaktadır. Bu alt konu başlıklarından 'Sağlıklı Hayat Ne Güzel' alt konu başlığında 'Sağlıklı büyüme ve gelişme için yapması gerekenleri belirleyebilme' öğrenme çıktısı doğrultusunda ve 'Eyvah, Acil Durum!' alt konu başlığında 'Acil durumlarda yapılması gerekenleri belirleyebilme' öğrenme çıktısı doğrultusunda çevre eğitime yönelik içeriklere yer verilmiştir. Öğrenme alanının öğrenme hedeflerinden 'sağlıklı büyüüp gelişmek için yapmamız gerekenleri, acil bir durumda yapılması gerekenleri öğreneceğiz' hedeflerinin ve 'Sağlıklı büyüme ve gelişme, Acil durum' anahtar kavramlarının doğrudan veya dolaylı olarak çevre eğitimiyle ilgili olduğu söylenebilir.

'Sağlığım ve Güvenliğim' adlı öğrenme alanında 'Sağlıklı Hayat Ne Güzel' alt konu başlığı Sağlıklı büyüme ve gelişme için yapması gerekenleri belirleyebilme' öğrenme çıktısında çevre ile ilgili içeriklere yönelik bulgular Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5

'Sağlıklı Hayat Ne Güzel' Alt Konu Başlığında Çevre Eğitime Yönelik İçerik ve Etkinlikler

Etkinlik Bölümü	Etkinlik Türü	(f)	İçerik
Düşünme Zamanı	Görsel Okuma	4	Bu bölümde sağlıklı yaşam için gerekli olan beslenme, spor yapma ve kişisel temizliğe yönelik görseller verilmiş ve bu etkinliklere yönelik soru sorulmuştur.
	Uzun/Kısa Cevaplı Soru	1	
Keşif Zamanı	Şiir	1	Verilen şiirde sağlıklı yaşam için gerekli beslenme, temizlik ve spor yapmanın önemine dikkat çekilmiştir. Sağlıklı yaşam ile ilgili sorular sorulmuştur.
	Uzun/Kısa Cevaplı Soru	3	
Öğrenme Zamanı	Kavram Ağı	1	Sağlıklı yaşam için yapılması gerekenlerle ilgili bilgiler görsellerle desteklenerek verilmiştir.
	Bilgi Kutusu	4	
Pekiştirme Zamanı	Özdeğerlendirme	1	Sağlıklı yaşam için gerekli olan davranışların uygulanması için 'Sağlık programı' oluşturulmuştur.
Değerlendirme Zamanı	Kavram Haritası	3	Sağlıklı büyüme ve gelişmeye uygun görsellerle kesme/yapıştırma yaparak kavram haritası oluşturmaları istenmiştir. Etkinlik sonunda görsellerle sağlıklı büyüme ve gelişme arasındaki ilişkiye yönelik soru sorulmuştur.
	Kesme/Yapıştırma	1	
	Uzun/Kısa Cevaplı Soru	1	
Toplam Etkinlik Sayısı (N)		20	

Tablo 5 incelendiğinde, Hayat Bilgisi 1. Sınıf Ders Kitabı 'Sağlıklı Hayat Ne Güzel' alt konu başlığındaki çevre eğitimi ile ilgili içerikler incelendiğinde ($f=20$) daha çok 'Bilgi Kutusu' ($f=4$), 'Uzun/Kısa Cevaplı Sorular' ($f=4$) ve 'Görsel Okuma' ($f=4$) etkinliklerine yer verildiği görülmektedir. Alt konu başlığında yer alan içeriklere ilişkin örnekler Şekil 3 ve Şekil 4'te verilmiştir.

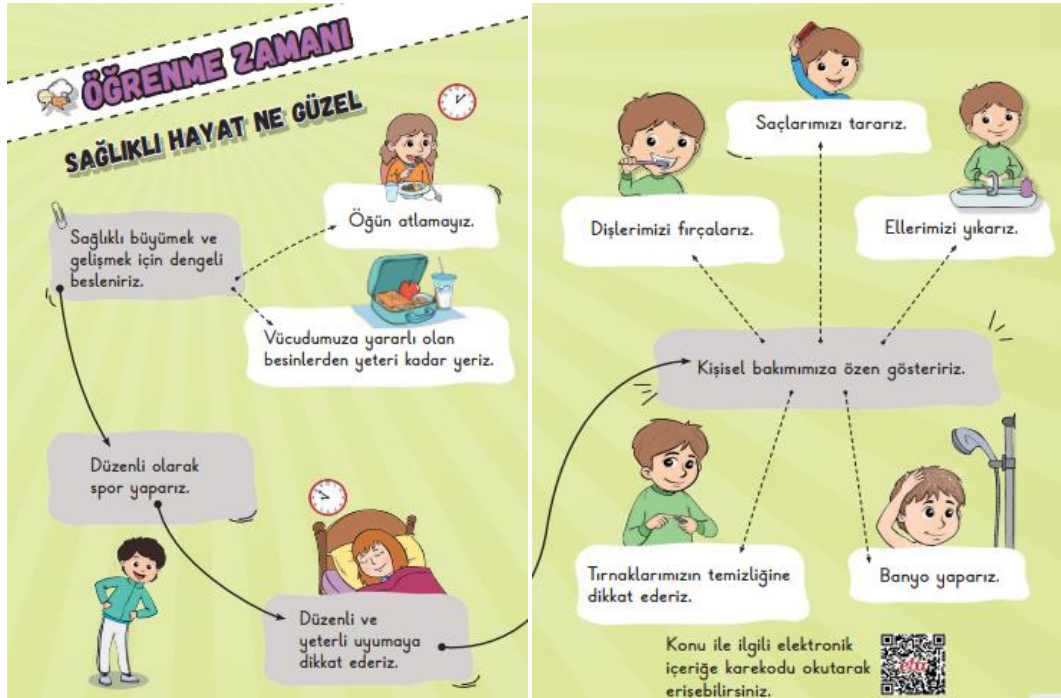
Şekil 3

'Sağlıklı Hayat Ne Güzel' Alt Konu Başlığı Düşünme Zamanı Bölümü içeriği

Şekil 4

'Sağlıklı Hayat Ne Güzel' Alt Konu Başlığı Öğrenme Zamanı Bölümü içeriği

'Sağlığım ve Güvenliğim' adlı öğrenme alanında 'Eyvah, Acil Durum!' alt konu başlığı 'Acil durumlarda yapılması gerekenleri belirleyebilme' öğrenme çıktısında çevre ile ilgili içeriklere yönelik bulgular tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6

'Eyvah, Acil Durum!' Alt Konu Başlığında Çevre Eğitime Yönelik İçerik ve Etkinlikler

Etkinlik Bölümü	Etkinlik Türü	(f)	İçerik
Değerlendirme Zamanı	Görsel Okuma	1	Görsellerde yangın gibi acil durumlarda ne yapması gerektiğine yönelik problem durumu verilmiştir.
Tekrar Zamanı	Kutu işaretleme	5	Sağlıklı yaşam için gerekli olan ifadelerin kutularını işaretlemeleri istenmiştir.
Toplam Etkinlik Sayısı (N)		6	

Tablo 5 incelendiğinde, Hayat Bilgisi 1. Sınıf Ders Kitabı 'Eyvah, Acil Durum!' alt konu başlığındaki çevre eğitimi ile ilgili içerikler incelendiğinde ($f=6$) daha çok 'Kutu İşaretleme' ($f=5$) etkinliklerine yer verildiği görülmektedir. Alt konu başlığında yer alan içeriklere ilişkin örnekler Şekil 5 ve Şekil 6'da verilmiştir.

Şekil 5

'Eyvah, Acil Durum!' Alt Konu Başlığı Değerlendirme Zamanı Bölümü içeriği

DEĞERLENDİRME ZAMANI

► Acil durumlara örnekler veriniz.
► Soruları cevaplayınız.

1. Acil bir durumda hangi numarayı aramalısınız?

2. Okulda meydana gelebilecek acil durumlarda kimlere haber vermelisiniz?

3. Acil bir durumda nasıl davranmalısınız?

4. Evinizde meydana gelebilecek acil durumlarda kimlere haber vermelisiniz?

Şekil 6

'Eyvah, Acil Durum!' Alt Konu Başlığı Tekrar Zamanı Bölümü içeriği

TEKRAR ZAMANI

1. Sağlıklı büyüme ve gelişme için yapılması gereken ifadeleri belirleyiniz. Belirlediğiniz ifadelerin başındaki kutuları boyayınız.

Akşam geç yatar, sabah geç kalkarız.

Tırnaklarımızı uzadıkça keseriz.

Dişlerimizi haftada bir kez fırçalarız.

Günde bir öğün yemek yeriz.

Ellerimizin temiz olmasına dikkat ederiz.

Düzenli olarak spor yaparız.

'Ailem ve Toplum' öğrenme alanında çevre eğitime yönelik içerik ve etkinlikler

2024 Hayat Bilgisi programında 'Ailem ve Toplum' öğrenme alanının içeriğini; ailenin önemi, ailede görgü ve nezaket kuralları, öğrencinin ailesindeki görev ve sorumlulukları oluşturmaktadır. Bu doğrultuda öğrencilerin ailenin önemini fark etmeleri, aile yaşamında nezaket kurallarına uygun davranmaları, aile bireylerinin üzerine düşen görev ve sorumlulukları çözümlemeleri amaçlanmaktadır. 'Ailem ve Toplum' öğrenme alanında 'Bizim Ev', 'Nezaketli ve Görgülüüz' ve 'Biz İyi Bir Takımız' alt konu başlıkları bulunmaktadır. Bu alt konu başlıklarından 'Biz İyi Bir Takımız' alt konu başlığında 'Aile bireylerinin görev ve sorumluluklarını çözümlenebilir' öğrenme çıktısı doğrultusunda çevre eğitime yönelik içeriklere yer verilmiştir. Öğrenme alanının öğrenme hedeflerinden 'Ailemizdeki bireylerin görev ve sorumluluklarını öğreneceğiz' hedefinin ve 'Görev, Sorumluluk, Saygı ve Sevgi' anahtar kavramlarının doğrudan veya dolaylı olarak çevre eğitimiyle ilgili olduğu söylenebilir.

'Ailem ve Toplum' adlı öğrenme alanında 'Biz İyi Bir Takımız' alt konu başlığı ' Aile bireylerinin görev ve sorumluluklarını çözümleyebilme' öğrenme çıktısında çevre ile ilgili içeriklere yönelik bulgular tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7.

'Biz İyi Bir Takımız' Alt Konu Başlığında Çevre Eğitime Yönelik İçerik ve Etkinlikler

Etkinlik Bölümü	Etkinlik Türü	(f)	İçerik
Düşünme Zamanı	Görsel Okuma	1	Verilen görselde yaşam alanının dağınıklığı gösterilip, düzenli ve tertipli olması için kimlerin sorumluluk sahibi olması gerektiği işlenmiştir.
	Uzun/Kısa Cevaplı Soru	2	
Keşif Zamanı	Bilgilendirici Metin	1	Verilen bilgilendirici metinde çevremizdeki canlıların bakımıyla ilgili sorumluluklar ele alınmıştır. Metin sonunda bu sorumluluklar üzerine sorular sorulmuştur.
	Uzun/Kısa Cevaplı Soru	2	
Öğrenme Zamanı	Kavram Ağı	1	Sorumluluk kavramı örnek olaylar üzerinden kavram ağıyla verilmiştir. Kavram ağındaki bilgi kutularında hayvanların bakımıyla ilgili sorumluluklara, yaşam alanının temizliğiyle ilgili sorumluluklara yer verilmiştir.
	Bilgi Kutusu	2	
Tekrar Zamanı	Seçmeli Soru	3	Yaşam alanının temizlik ve düzeni, hayvanların bakımı ve bitkilerin bakımı durumları üzerinden sorumluluk kavramı vurgulanmıştır.
Toplam Etkinlik Sayısı (N)		12	

Tablo 7 incelendiğinde, Hayat Bilgisi 1. Sınıf Ders Kitabı 'Biz İyi Bir Takımız' alt konu başlığındaki çevre eğitimi ile ilgili içerikler incelendiğinde ($f = 12$) daha çok 'Uzun/Kısa Cevaplı Soru' ($f = 4$) etkinliklerine yer verildiği görülmektedir. Alt konu başlığında yer alan içeriklere ilişkin örnekler Şekil 7 ve Şekil 8'de verilmiştir.

Şekil 7

'Biz İyi Bir Takımız' Alt Konu Başlığı Keşif Zamanı Bölümü içeriği

KEŞİF ZAMANI

BONCUK BENDE, HOROZ VE TAVUKLAR SENDE

"Üürüüü..." Ahmet, sabahları bu sesle uyanmayı çok seviyordu. Pencereyi açarak tertemiz havayı içine çekti. "Günaydın benim çilli horozum." dedi. Köpekleri Boncuk, tavuklar ve horoz "Çok acıktık." der gibi bakıyorlardı. Ahmet, kardeşini de uyandırdı. Yataklarını topladılar. Ellerini yüzlerini yıkayıp bahçeye çıktılar. Ninesi çoktan uyanmış, gözleme yapmaya başlamıştı. Ahmet ve kardeşi, her sabah kahvaltudan önce bahçedeki hayvanların yemlerini ve sularını veriyordu. Kardeşi "Boncuk bende, horoz ve tavuklar sende." dedi. Bugün de görevlerini neşeye yerine getirdiler. Ahmet, kümeşte taptaze dört yumurtayı görünce çok sevindi. Ellerinde sıcak yumurtalarla ninesinin yanına koştu. Bu arada gözlemeler hazır. Yumurtalar da piştikten sonra hep birlikte kahvaltı sofrasına oturdular. Bugün çocuklar okula, büyükler tarlaya gidecekti. Gümüştepe köyünde güneşli bir gün daha başlıyordu.

Komisyon

Soruları cevaplayınız.

- Metne göre Ahmet ve kardeşinin ailesinde nasıl bir iş bölümü yapılmıştır?
- Sizin aile bireylerinizin evdeki görev ve sorumlulukları nelerdir?

Şekil 8*'Biz İyi Bir Takımız' Alt Konu Başlığı Öğrenme Zamanı Bölümü İçeriği***'Yaşadığım Yer ve Ülkem' öğrenme alanında çevre eğitime yönelik içerik ve etkinlikler**

2024 Hayat Bilgisi programında 'Yaşadığım Yer ve Ülkem' öğrenme alanının içeriğini; yaşadığı yerin ve ülkemizin genel özellikleri, Türk Bayrağı ve İstiklâl Marşı, Mustafa Kemal Atatürk'ün hayatı, millî gün ve bayramlar ile dinî gün ve bayramlar oluşturmaktadır. Bu doğrultuda öğrencilerin yaşadığı yerin ve ülkemizin genel özelliklerini açıklamaları, Türk Bayrağı'nın ve İstiklâl Marşı'nın önemini fark etmeleri, Mustafa Kemal Atatürk'ün hayatı ile ilgili bilgileri ifade etmeleri, millî gün ve bayramlar ile dinî gün ve bayramlarda yaşadığı duyguları ifade etmeleri, millî bilince ve manevi değerlere ilişkin farkındalık oluşturmaları amaçlanmaktadır. 'Yaşadığım Yer ve Ülkem' adlı öğrenme alanında 'Yaşadığım Yer ve Güzel Ülkem', 'Bayrağım ve Marşımla Gururluyum', 'Atatürk'ü Tanıyalım', 'Al Bayrağı Koş Bayrama' ve 'El Öpenleriniz Çok Olsun' alt konu başlıkları bulunmaktadır. Bu konu başlıklarından 'Yaşadığım Yer ve Güzel Ülkem' alt konu başlığında 'Yaşadığı yerin ve ülkemizin genel özelliklerini açıklayabilme' öğrenme çıktısı doğrultusunda çevre eğitime yönelik içeriklere yer verilmiştir. Öğrenme alanının öğrenme hedeflerinden yaşadığımız yerin ve ülkemizin genel özelliklerini öğreneceğiz' hedefinin ve 'Ülke' anahtar kavramının çevre eğitimiyle ilgili olduğu söylenebilir.

'Yaşadığım Yer ve Ülkem' adlı öğrenme alanında 'Yaşadığım Yer ve Güzel Ülkem' alt konu başlığı 'Yaşadığı yerin ve ülkemizin genel özelliklerini açıklayabilme' öğrenme çıktısında çevre ile ilgili içeriklere yönelik bulgular tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8

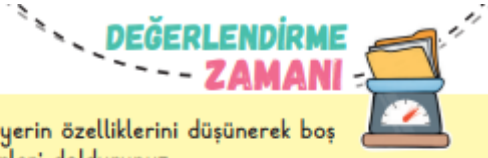
'Yaşadığım Yer ve Güzel Ülkem' Alt Konu Başlığında Çevre Eğitime Yönelik İçerik ve Etkinlikler

Etkinlik Bölümü	Etkinlik Türü	(f)	İçerik
Düşünme Zamanı	Konuşma Balonları	2	Konuşma balonlarında erkek öğrenci Sümela Manastırı ve Atatürk Köşkü'nün Trabzon'un tarihi yerlerinden olduğunu; kız öğrenci ise Pamukkale'nin Denizli'nin doğal güzelliklerinden olduğunu söylemektedir.
	Görsel Okuma	2	
	Uzun/Kısa Cevaplı Soru	2	
Öğrenme Zamanı	Bilgi kutusu	3	'Yaşadığımız yerde doğal güzellikler ve tarihi yerler bulunur', 'Van Gölü Van'ın doğal güzelliğidir.' ve 'Ulu Cami Bursa'nın tarihi yerlerinden biridir.' ifadeleri görsellerle desteklenmiş ve doğal güzellik olarak çevre öğelerine yer verilmiştir.
	Görsel Okuma	2	
Pekiştirme zamanı	Grup Çalışması	1	Öğrencilerden, grup çalışmasıyla ülkemizin tarihi yerlerini, doğal güzelliklerini tanıtan bilgi kartları oluşturmaları istenmiştir.
	Kesme/Yapıştırma	1	
	Sunum Yapma	1	
Değerlendirme Zamanı	Boşluk Doldurma	1	Öğrencilerin yaşadıkları yerin özelliklerini düşünerek boş bırakılan 'Doğal Güzellikleri' bölümünü doldurmaları istenmiş ve doğal güzellik olarak çevre öğelerine yer verilmiştir
	Uzun/Kısa Cevaplı Soru	1	
Tekrar Zamanı	Eşleştirme	1	Farklı bir yerden gelen misafirine yaşadığı yeri tanıtmasını, bu süreçte de yaşadığı yerin hangi tarihi yerlerini ve doğal güzelliklerini gezdireceklerini yazmaları istenmiştir Ülkemizin etrafındaki denizlerden biri olan 'Akdeniz'in eşleştirilmesi istenmiştir.
Toplam Etkinlik Sayısı (N)		17	

Tablo 8 incelendiğinde, Hayat Bilgisi 1. Sınıf Ders Kitabı 'Yaşadığım Yer ve Güzel Ülkem' alt konu başlığındaki çevre eğitimi ile ilgili içerikler incelendiğinde ($f=17$) daha çok 'Bilgi Kutusu' ($f=3$) ve 'Uzun/Kısa Cevaplı Soru' ($f=3$) etkinliklerine yer verildiği görülmektedir. Alt konu başlığında yer alan içeriklere ilişkin örnekler Şekil 9 ve Şekil 10'da verilmiştir.

Şekil 9

'Yaşadığım Yer Güzel Ülkem' Alt Konu Başlığı Değerlendirme Zamanı İçeriği

DEĞERLENDİRME ZAMANI

1. Yaşadığınız yerin özelliklerini düşünerek boş bırakılan yerleri doldurunuz.

Yaşadığınız Yerin Adı

Tarihi Yerleri

Doğal Güzellikleri

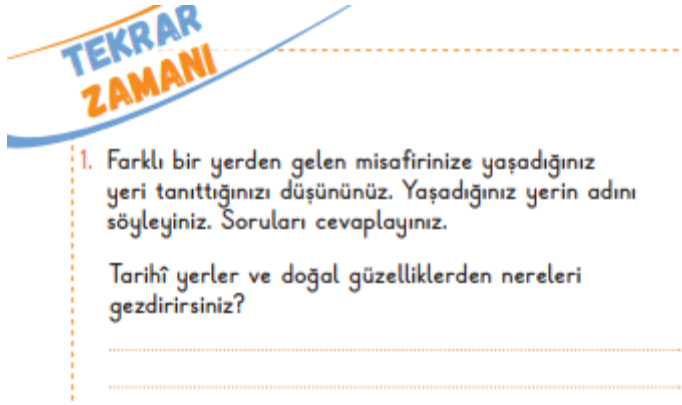

Şekil 10*'Yaşadığım Yer Güzel Ülkem' Alt Konu Başlığı 'Tekrar Zamanı' İçeriği***'Doğa ve Çevre' öğrenme alanında çevre eğitime yönelik içerik ve etkinlikler**

2024 Hayat Bilgisi programında 'Doğa ve Çevre' öğrenme alanının içeriğini; hava olayları ve mevsimler, doğadan yararlanarak yön bulma, afetlere karşı alınacak önlemler ve kaynakları tasarruflu kullanma oluşturmaktadır. Bu doğrultuda öğrencilere doğayı ve yaşadıkları çevreyi daha yakından tanıma, afetlere karşı farkındalık oluşturma, yön bulma becerilerini geliştirme, kaynakları tasarruflu kullanma gibi konularda rehberlik etmek amaçlanmıştır. 'Doğa ve Çevre' öğrenme alanında 'Doğayla Baş Başa', 'Afetleri Tanıyalım' ve 'Atma, Yazık Olur!' alt konu başlıkları bulunmaktadır. Bu konu başlıklarından 'Doğayla Baş Başa' alt konu başlığında 'Yakın çevresinde bulunan doğadaki varlıkları gözlemleyebilme' öğrenme çıktısı doğrultusunda; 'Gökyüzünde Neler Var?' alt konu başlığında 'Modeller üzerinden gök cisimlerini karşılaştırabilme' öğrenme çıktısı doğrultusunda; 'Afetleri Tanıyalım' alt konu başlığında 'Afet türlerini tanıyabilme' öğrenme çıktısı doğrultusunda ve 'Atma, Yazık Olur!' alt konu başlığında 'Geri dönüştürülebilir atıkları sınıflandırabilme' öğrenme çıktısı doğrultusunda çevre eğitime yönelik içeriklere yer verilmiştir. Öğrenme alanının öğrenme hedeflerinden 'yakın çevremizde bulunan doğadaki varlıkları gözlemlemeyi; afet türlerini tanımayı; geri dönüştürülebilir atıkları sınıflandırmayı öğreneceğiz' hedeflerinin ve 'Doğa, Afet ve Geri Dönüşüm' anahtar kavramlarının doğrudan çevre eğitimiyle ilgili olduğu söylenebilir.

'Doğa ve Çevre' adlı öğrenme alanında 'Doğayla Baş Başa' alt konu başlığı 'Yakın çevresinde bulunan doğadaki varlıkları gözlemleyebilme' öğrenme çıktısında çevre ile ilgili içeriklere yönelik bulgular Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9*'Doğayla Baş Başa' Alt Konu Başlığında Çevre Eğitime Yönelik İçerik ve Etkinlikler*

Etkinlik Bölümü	Etkinlik Türü	(f)	İçerik
Düşünme Zamanı	Boyama	1	Öğrencilerden, verilen boyama etkinliğinde gizlenmiş olan ve doğada gözlemlenebilecek varlıkları bulup boyamaları istenmiştir.
	Uzun/Kısa Cevaplı Soru	1	
	Bulmaca	1	
Keşif Zamanı	Gezi	1	Öğrencilerden yakın çevrelerindeki tabiat parkı gibi doğal bir alan gezi yapmaları, buradaki doğal varlıkları gözlemlemelerini ve gözlemleri sırasında çevrelerindeki canlılara karşı duyarlı olmaları, onların doğal yaşamlarına saygı göstermeleri gerektiği ifade edilmiştir.
	Resim Çizme	1	
	Sunum Yapma	1	
	Uzun/Kısa Cevaplı Soru	2	

Öğrenme Zamanı	Konuşma balonu	5	Öğrencilerin konuşma balonlarında doğadaki varlıklar ve gözlemleyebileceğimiz özellikleri, onlara karşı nasıl davranmaları gerektiğine yönelik bilgiler verilmiştir. Son konuşma balonunda ise 'İnsanın doğanın bir parçası olduğu' ifade edilmiştir.
Pekiştirme Zamanı	Resim Çizme	1	'Keşif Zamanı' bölümünde gerçekleştirdikleri doğa gezisinde gördükleri varlıkları renklerine göre sınıflandırarak çizmeleri istenmiştir.
	Boyama	1	
Değerlendirme Zamanı	Poster oluşturma	1	'Keşif Zamanı' bölümünde gerçekleştirdikleri doğa gezisinde çektikleri fotoğraflarla veya 'Pekiştirme Zamanı' bölümünde çizdikleri resimlerle poster oluşturmaları istenmiştir.
	Sunum Yapma	1	
Toplam Etkinlik Sayısı (N)		17	

Tablo 9 incelendiğinde, Hayat Bilgisi 1. Sınıf Ders Kitabı 'Doğayla Baş Başa' alt konu başlığındaki çevre eğitimi ile ilgili içerikler incelendiğinde ($f = 17$) daha çok 'Konuşma Balonu' ($f = 5$) ve 'Uzun/Kısa Cevaplı Soru' ($f = 3$) etkinliklerine yer verildiği görülmektedir. Alt konu başlığında yer alan içeriklere ilişkin örnekler Şekil 11 ve Şekil 12'de verilmiştir.

Şekil 11

'Doğayla Baş Başa' Alt Konu Başlığı Keşif Zamanı İçeriği

KEŞİF ZAMANI

- Yakın çevrenizdeki tabiat parkı gibi bir alana sınıfça gezi düzenleyiniz.
- Burada doğadaki varlıkları gözlemleyiniz. Gözlem yaparken beklemeniz gereken durumlarda sabırlı ve kararlı olunuz.
- Gözleminiz sırasında çevrenizdeki canlılara karşı duyarlı olunuz. Canlıların doğal yaşamlarına saygı gösteriniz.
- Doğadaki varlıkların fotoğrafını çekiniz ya da resmini çizin. Gözlemlerinizi not alınız.
- Sınıfça konuşma halkası oluşturunuz. Doğadaki gözlemlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Soruları cevaplayınız.

- Gezi sırasında neler gördünüz?
- Doğada dikkatinizi en çok çeken varlık hangisidir? Bu varlığın özelliklerini anlatınız.

Şekil 12.*'Doğayla Baş Başa' Alt Konu Başlığı Öğrenme Zamanı İçeriği*

'Doğa ve Çevre' adlı öğrenme alanında 'Gökyüzünde Neler Var?' alt konu başlığı 'Modeller üzerinden gök cisimlerini karşılaştırabilme' öğrenme çıktısında çevre ile ilgili içeriklere yönelik bulgular Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10*'Gökyüzünde Neler Var?' Alt Konu Başlığında Çevre Eğitime Yönelik İçerik ve Etkinlikler*

Etkinlik Bölümü	Etkinlik Türü	(f)	İçerik
Düşünme Zamanı	Bilgilendirici Metin	1	Uzay boşluğundan dünyanın görüntüsü ve dolaylı olarak da dünyanın uydusu Ay'a vurgu yapılmıştır.
	Uzun/Kısa Cevaplı Soru	2	
Keşif Zamanı	Soru oluşturma	1	Verilen görseli inceleyerek, görselde Dünya, Güneş ve Ay'ın isimlerini yazmaları istenmiştir. Gök cisimleriyle ilgili merak ettikleri şeyler hakkında sorular oluşturmaları, bu soruların yanıtlarını araştırmaları istenmiştir.
	Görsel okuma	1	
	Boşluk doldurma	3	
Öğrenme Zamanı	Kavram Ağı	1	Güneş, Dünya ve Ay görselleri kavram ağıyla verilmiştir. Kavram ağına ayrıca Güneş, Dünya ve Ay hakkında bilgiler verilmiştir.
	Bilgi kutusu	7	
Pekiştirme Zamanı	Tasarım oluşturma	1	Oyun hamurlarından Güneş, Dünya ve Ay modelleri oluşturmaları ve yaptıkları modelleri sınıf arkadaşlarına sunmaları istenmiştir.
	Sunum yapma	1	
Değerlendirme Zamanı	Eşleştire	3	Gök cisimleriyle ilgili ifadelerle gök cisimlerini eşleştirmeleri istenmiştir. İkinci etkinlikte ise ifadeleri okuyup doğru ve yanlışları bulmaları istenmiştir.
	Doğru Yanlış	4	
Tekrar Zamanı	Eşleştirme	1	Tanımlarla Güneş, Dünya ve Ay görsellerini eşleştirmeleri istenmiştir.
Toplam Etkinlik Sayısı (N)		26	

Tablo 10 incelendiğinde, Hayat Bilgisi 1. Sınıf Ders Kitabı 'Gökyüzünde Neler Var?' alt konu başlığındaki çevre eğitimi ile ilgili içerikler incelendiğinde ($f=26$) daha çok 'Bilgi Kutusu' ($f=7$) ve

'Doğru Yanlış' ($f = 4$) etkinliklerine yer verildiği görülmektedir. Alt konu başlığında yer alan içeriklere ilişkin örnekler Şekil 13 ve Şekil 14'te verilmiştir.

Şekil 13

'Gökyüzünde Neler Var?' Alt Konu Başlığı Keşif Zamanı İçeriği

→ Görseli inceleyiniz.

→ Görseldeki gök cisimlerinin adlarını yazınız.

→ Bu gök cisimleriyle ilgili merak ettiğiniz soruları yazınız.

→ Yazdığınız soruların cevaplarını araştırınız.

Şekil 14

'Gökyüzünde Neler Var?' Alt Konu Başlığı Değerlendirme Zamanı İçeriği

1. Gök cisimleriyle ilgili ifadeleri okuyunuz. Gök cisimlerinin numaralarını uygun ifadelerin yanındaki kutulara yazınız.

2. Doğru ifadelerin başına D, yanlış ifadelerin başına Y yazınız. Yanlış ifadelerin doğrularını altlarındaki boşluklara yazınız.

1. Güneş 2. Dünya 3. Ay

Üzerinde yaşadığımız gök cisimidir.

Daha çok gece karanlığında görebildiğimiz gök cisimidir.

Gündüz görebildiğimiz gök cisimidir.

Güneş, Dünya'dan daha büyüktür.

Ay, Güneş'ten daha büyüktür.

Güneş, Dünya ve Ay'ın şekli topa benzer.

Gece gökyüzüne baktığımızda Güneş'i görebiliriz.

"Doğa ve Çevre" öğrenme alanında 'Afetleri Tanıyalım' alt konu başlığı ' Afet türlerini tanıyabilme' öğrenme çıktısında çevre ile ilgili içeriklere yönelik bulgular Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11

"Afetleri Tanıyalım" Alt Konu Başlığında Çevre Eğitime Yönelik İçerik ve Etkinlikler

Etkinlik Bölümü	Etkinlik Türü	(f)	İçerik
Düşünme Zamanı	Görsel Okuma	1	'Çiğ' tehlikesinin ve 'Sel' tehlikesinin çevreyi bozabileceği ve insanlara zarar verebileceği sonucuna ulaşmalarına yönelik görseller verilmiştir. Etkinlik sonunda bu tehlikelerin olması durumunda bölgede neler olabileceğine yönelik sorular sorulmuştur.
	Uzun/Kısa Cevaplı Soru	2	

Keşif Zamanı	Görsel Okuma	1	Toprak kayması, Sel, Yangın, Deprem ve Çığ gibi doğal afetlerin çevrede oluşturduğu bozulmalara ve insanlara verebileceği zararlara yönelik bilgi verilmiştir. Ayrıca, doğal afet olarak yangının anlatıldığı bölümde yangının dikkatsizlik nedeniyle ortaya çıktığı bahsedilmiş, üstü örtülü olarak insanların doğaya zarar verebileceği mesajı verilmiştir.
	Uzun/Kısa Cevaplı Soru	2	
Öğrenme Zamanı	Kavram ağı	1	70.sayfada 'Çevreye zarar veren, can ve mal kayıplarına neden olan' olarak 'Afet'in tanımı yapılmış, afet türlerine örnekler verilmiştir. 71. sayfada Afet türleri hakkında bilgi verilmiş, afet türlerinin can ve mal kaybına neden olabileceği vurgulanmıştır.
	Bilgi kutusu	7	
	Görsel Okuma	1	
Pekiştirme Zamanı	Broşür Oluşturma	1	Öğrencilerin kesme yapıştırma etkinliği yapmalarını, etkinlik sonunda hazırlamış oldukları broşürleri arkadaşlarına ve ailelerine sunmaları istenmiştir.
	Kesme/ Yapıştırma	1	
	Sunum Yapma	1	
	Değerlendirme Zamanı	Boşluk doldurma	
	Bulmaca	1	Öğrencilerden, bilgileri verilmiş afet türlerini yazmaları, bu afet türlerini de bulmacadan bulmaları istenmiştir.
Toplam (N)		24	

Tablo 11 incelendiğinde, Hayat Bilgisi 1. Sınıf Ders Kitabı 'Afetleri Tanıyalım' alt konu başlığındaki çevre eğitimi ile ilgili içerikler incelendiğinde ($f=24$) daha çok 'Bilgi Kutusu' ($f=7$) ve 'Boşluk Doldurma' ($f=5$) etkinliklerine yer verildiği görülmektedir. Alt konu başlığında yer alan içeriklere ilişkin örnekler Şekil 15 ve Şekil 16'da verilmiştir.

Şekil 15

"Afetleri Tanıyalım" Alt Konu Başlığı Keşif Zamanı İçeriği

KEŞİF ZAMANI

► Görselleri inceleyerek örnek olayları okuyunuz.

Yağış nedeniyle kayan toprak, yolun bir bölümünü kapatmıştı.

Şiddetlenen yağmur nedeniyle arabalar sular altında kaldı.

Haberlerde dikkatsizlik nedeniyle çıkan orman yangınlarından bahsediliyordu.

Aniden başlayan şiddetli sarsıntılar bazı evlerin zarar görmesine neden oldu.

Kar tabakasının dağlardan kayması nedeniyle evlerin bir bölümü karlar altında kaldı.

Soruları cevaplayınız.

1. Örnek olaylardaki tehlikeli durumlar nelerdir?
2. Bu tehlikelerle ilgili merak ettiğiniz sorular nelerdir?

Şekil 16

"Afetleri Tanıyalım" Alt Konu Başlığı Öğrenme Zamanı İçeriği

'Doğa ve Çevre' öğrenme alanında 'Atma, Yazık Olur!' alt konu başlığı 'Geri dönüştürülebilir atıkları sınıflandırabilme' öğrenme çıktısında çevre ile ilgili içeriklere yönelik bulgular Tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12

'Atma, Yazık Olur!' Alt Konu Başlığında Çevre Eğitime Yönelik İçerik ve Etkinlikler

Etkinlik Bölümü	Etkinlik Türü	(f)	İçerik
Düşünme Zamanı	Görsel Okuma	1	Çeşitli atıklara yönelik görsel verilmiştir. Bölüm sonu sorularında Öğrencilerin bu atıkları nasıl gruplandırılabilirliğine yönelik soru sorularak atıkların ayrıştırılması ve geri dönüşüme yönelik ön bilgi oluşturulması hedeflenmiştir.
	Uzun/Kısa Cevaplı Soru	2	
Keşif Zamanı	Bilgilendirici metin	1	'Çöpteki Dayanışma' metniyle atıkların geri dönüşümü için ayrıştırılması hakkında bilgi verilmiştir. Bölüm sonu sorularında ise ayrıştırma ve geri dönüşüm hakkında sorular verilmiştir.
	Uzun/Kısa Cevaplı Soru	3	
Öğrenme Zamanı	Kavram ağı	1	76. sayfada 'Atma, Yazık Olur' başlığı altında geri dönüşüm ve geri dönüştürülebilir materyaller hakkında bilgiler verilmiştir. 77. sayfada ise Sıfır Atık projesi hakkında bilgi verilmiş, geri dönüştürülecek materyallerin türlerine göre hangi renk kutuda toplayabileceklerine yönelik bilgi verilmiştir.
	Bilgi kutusu	11	
Pekiştirme Zamanı	Tasarım Oluşturma	1	Öğrencilerden grup çalışmasıyla geri dönüşüm kutuları tasarımları istenmiştir. Tasarladıkları ve yaptıkları geri dönüşüm kutularında türlerine göre atıkları biriktirmeleri ve belirlenen süre sonunda atık merkezine ulaştırmaları istenmiştir.
	Grup çalışması	1	
Değerlendirme Zamanı	Kesme/ Yapıştırma	1	Kesme yapıştırma etkinliği ile atıkları ayrıştırmaları istenmiştir.
Tekrar Zamanı	Kutu İşaretleme	6	80. sayfada doğadaki varlıkların bulunduğu görselleri seçmeleri istenmiştir. 82. sayfada doğal afetlere yönelik boşluk doldurma çalışmalarını yapmaları istenmiştir. 83. sayfada türlerine göre atıkları geri dönüşüm kutularına ayrıştırmaları istenmiştir.
	Boşluk doldurma	5	
	Eşleştirme	5	
	Boyama	1	
Toplam (n)		39	

Tablo 12 incelendiğinde, Hayat Bilgisi 1. Sınıf Ders Kitabı 'Atma, Yazık Olur!' alt konu başlığındaki çevre eğitimi ile ilgili içerikler incelendiğinde ($f=39$) daha çok 'Bilgi Kutusu' ($f=11$) ve 'Kutu İşaretleme' ($f=6$) etkinliklerine yer verildiği görülmektedir. Alt konu başlığında yer alan içeriklere ilişkin örnekler Şekil 17, Şekil 18 ve Şekil 19'da verilmiştir.

Şekil 17

'Atma, Yazık Olur!' Alt Konu Başlığı Keşif Zamanı İçeriği

KEŞİF ZAMANI

ÇÖPTEKİ DAYANIŞMA

Çöp kutusunda telaşlı bir gündü. Konserve kutusu ağlamaktı. "Buradaki atıklar bana hiç benzemiyor. Metal arkadaşlarım nerede?" diye söylendi. O sırada çöp kutusunun kapağı açıldı. Şangır şungur bir ses duyuldu. Şişe "Yavaş olsana, neredeyse kırılacaktım!" dedi. Atılan cam bir şişeydi. Cam şişe ile konserve kutusu üzüntüyle konuşmaya başladı. Konserve kutusu "Daha önce bir içecek kutusuydum. Şimdi ise bir konserve kutusuyum." dedi. Cam şişe üzüntüyle iç çekti: "Ah, neler neler olmuşsun! Ben ise henüz yeni üretilmişim. Bundan sonra bir kâse olabilirdim. Yiyecekleri taptaze tutardım. Aslında süs eşyası olmak da yakışır bana." diye devam etti.

Konserve kutusu ile cam şişe endişeyle beklerken çöp kutusunun kapağı yeniden açıldı. Temizlik görevlisi "Aaa, sizin ne işiniz var burada?" dedi. İkisini de olarak farklı kutulara koydu. Onlar için artık yeni bir macera başlıyordu.

Komisyon

Soruları cevaplayınız.

1. Konserve kutusu daha önce ne olarak kullanılmıştır?
2. Temizlik görevlisi, konserve kutusu ile cam şişeyi neden farklı kutulara koymuştur?
3. Siz evinizdeki cam şişeleri ve konserve kutularını nereye atıyorsunuz? Neden?

Şekil 18

'Atma, Yazık Olur!' Alt Konu Başlığı Pekiştirme Zamanı İçeriği

PEKİŞTİRME ZAMANI

► Uygulama adımlarını takip ederek geri dönüşüm kutuları hazırlayınız.

Malzemeler:

- Karton kutu
- Yapıştırıcı
- Boya
- Kalem
- Makas

PROJE GÖREVİ
Süre: 4 hafta

Uygulama Adımları

- Sınıf arkadaşlarınızla beş grup oluşturunuz.
- Grupların hazırlayacağı geri dönüşüm kutusu çeşitlerini belirleyiniz.
- Belirlediğiniz kutuları uygun renklere boyayınız.
- Kutularınızı atılacak atığa göre adlandırmak için etiket hazırlayınız.
- Geri dönüşüme uygun atıkları hazırladığınız kutularda dört hafta boyunca toplayınız.
- Atıkların geri dönüşüm merkezine ulaştırılması için öğretmeninizden yardım isteyiniz.

Seyis (2010) ve Bahar, Erdaş ve Özel'in (2013) araştırmalarında da 2005 yılında Hayat Bilgisi programında yapılan güncellemede 1. sınıf düzeyinde çevre eğitimi ile ilgili öğrenme çıktılarının (kazanımların) yeterli düzeyde olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Şara Hürsoy ve Bıyık'ın (2022) araştırmasında da 2009 yılındaki güncellemeyle kazanımların %25,5'inin, 2015 yılındaki güncellemeyle kazanımların %37'sinin, 2017 yılındaki güncellemeyle kazanımların %34'ünün, 2018 yılındaki güncellemeyle kazanımların %37,7'sinin çevre eğitimiyle ilgili olduğu görülmüştür. Ayrıca, 2015 yılında yapılan güncellemeyle 'geri dönüşüm' kavramına, 2018 yılında yapılan güncellemelerde 'sürdürülebilirlik' kavramına programda yer verilmiştir. Yirik'in (2020) araştırmasında ise, çevre kazanımlarına altı farklı üniteye yer verildiği ortaya çıkmıştır. Bu araştırmada da 2024 yılında yapılan düzenlemelerle programda yer alan öğrenme çıktılarının %39'unun çevreyle ilişkili olduğu; bir öğrenme alanı hariç diğer beş öğrenme alanında da çevre ile ilgili öğrenme çıktılarının yer verildiği görülmüştür. Ayrıca çevre eğitimiyle ilgili bir öğrenme alanına ve bu alan içinde dört alt öğrenme alanına yer verildiği göz önünde bulundurulduğunda 2024 Hayat Bilgisi programında yapılan güncellemelerle 1. sınıf düzeyinde programdaki öğrenme çıktılarının göre 'Çevre Eğitimi'ne ilişkin öğrenme çıktısı oranının günümüze kadar arttığı ve programlarda daha çok yer verildiği, öğrenme çıktılarının öğrenme alanlarına dağıtıldığı ve çevre eğitimiyle ilgili bütüncül bir anlayış geliştirildiği söylenebilir.

Çalışmanın ikinci alt problemi kapsamında 2024 Hayat Bilgisi ders programına göre düzenlenmiş Hayat Bilgisi 1. sınıf Ders Kitabındaki çevre eğitimine yönelik öğrenme öğretme içerikleri incelendiğinde yirmi beş farklı türde olmak üzere daha çok bilgi kutusu, uzun kısa cevaplı sorular ve görsel okuma içeriklerine yer verildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Konuyla ilgili araştırmalar incelendiğinde; Seyis'in (2010) araştırmasında 2005-2006 öğretim yılında okutulan Hayat Bilgisi 1.sınıf ders kitabında çevre ile ilgili 4 etkinlik olduğu görülmüştür. Güven'in (2010) araştırmasında ise öğretmenlerin büyük çoğunluğu kazanımların ders kitabında yeterince örneklenip desteklenmediği; Batmaz'ın (2022) araştırmasında kitaplardaki konu içeriklerinin, dikkat çekici görsellerin ve ilgi çekici etkinliklerin yetersiz olduğu ve içeriğin öğrencilerin ilgisini çekecek şekilde yeniden güncellenmesi gerektiği; Kalender, Kabapınar ve Urfalıoğlu'nun (2023) araştırmasında öğretmenler 2018 yılında okutulan Hayat Bilgisi Ders kitabının yazılı bilginin sunulması bakımından yeterli düzeyde olduğu ancak etkinlikler bakımından daha az yapılandırmacı olduğu, içerikleri daha fazla aktarmacı/davranışçı öğretim sürecine yönelttiği bulgusuna ulaşılmıştır. Yirik'in (2020) araştırmasında Hayat Bilgisi 1.sınıf ders kitabında öğrencinin süreçte aktif olabileceği çalışmalara, gezi ve deney çalışmalarına yer verilmediği ortaya çıkmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı'nın (2021) gerçekleştirdiği araştırmada öğretmenlerin ders kitaplarındaki etkinliklerin yeterli ve kaliteli olmadığını düşündükleri ortaya çıkmıştır. Konuyla ilgili araştırmalar birlikte değerlendirildiğinde, farklı yıllarda okutulan ders kitaplarında içerik ve etkinliklerin yetersiz ve eksik olduğu görülmüştür. Etkinlikler, hedef davranışlara ulaşma amacıyla öğrenme öğretme sürecini zenginleştiren ve öğrenmelerin kalıcılığını artıran sınıf içi-dışı faaliyetler (Şahan, 2000) olarak tanımlanmakta, öğrenme ve öğretmeyi şekillendirmektedir (Andersson-Bakken, Jegstad ve Bakken, 2020; Bingölbali ve Öz dıner; 2022). Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Öğretim Programları Ortak Metni'nde (MEB, 2024b) öğrenme-öğretme yaşantıları; yaşantı temelli, proje temelli, bağlam temelli, sorgulamaya dayalı ve iş birlikli öğrenme yaklaşımları temel alınarak öğrenme sürecinde öğrencilerin aktif katılımını sağlayacak öğrenci merkezli etkinlikler, esnek ve zenginleştirilmiş öğrenme yaşantıları gibi temel ilkelere göre hazırlandığı; bu etkinlikler ile öğrencilerin daha aktif hâle gelmeleri ve öğrenme ortamlarının eğlenceli olması hedeflenmiştir (MEB, 2024a). 2024 yılında kullanılan Hayat Bilgisi 1. sınıf ders

kitabında sunum yapma, grup çalışması, gezi/gözlem yapma, tasarım oluşturma, poster/brosür oluşturma gibi öğrencilerin aktif olarak rol alabileceği içeriklere; bilgi kutusu, kısa-uzun cevaplı sorular ve görsel okuma etkinliklerine göre daha az yer verilmiştir. Ütkür'ün (2018) araştırmasında da benzer sonuçlar ortaya çıkmıştır. Ders kitaplarının içeriği ve niteliği öğrencilerin çevre hakkındaki öğrenmelerini etkilemekte (Paraskevopoulos, Padelidi ve Zafiroopoulos, 1998); yetersiz öğretim materyalleri de öğrencilerin etkin öğrenme süreçlerini olumsuz yönde etkilemektedir (Abraham, Grzybowski, Renner ve Marek, 1992). Bu nedenle, çocukların gerçek hayattan sorunlarla karşılaştığı bu dersin kitaplarında öğrencileri harekete geçirecek, aktif olarak katılım sağlayabilecekleri içeriklere yer verilmesi oldukça önemlidir (Ütkür, 2018).

Çalışmanın üçüncü alt problemi kapsamında 2024 Hayat Bilgisi ders programına göre düzenlenmiş Hayat Bilgisi 1. sınıf Ders Kitabındaki çevre eğitime yönelik öğrenme/öğretme etkinlik ve içeriklerinin öğrenme alanı ve alt konulara göre dağılımı incelendiğinde; çevre eğitimi ile ilgili içeriklere daha çok 'Doğa ve Çevre' öğrenme alanında, alt konularda ise en çok 'Atma, Yazık Olur!' alt konusunda yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. 2024 Hayat Bilgisi programında 'Doğa ve Çevre' öğrenme alanının içeriğini; hava olayları ve mevsimler, doğadan yararlanarak yön bulma, afetlere karşı alınacak önlemler ve kaynakları tasarruflu kullanma oluşturmaktadır. Bu doğrultuda öğrencilere doğayı ve yaşadıkları çevreyi daha yakından tanıma, afetlere karşı farkındalık oluşturma, yön bulma becerilerini geliştirme, kaynakları tasarruflu kullanma gibi konularda rehberlik edilmesi amaçlanmıştır (MEB, 2024a). 'Atma, Yazık Olur!' alt konusunda öğrencilerin geri dönüştürülebilir atıkları sınıflandırabilmeleri; kâğıt, plastik, cam, pil, metal gibi geri dönüştürülebilir atıkları belirleyebilmelerine yönelik öğrenme-öğretme içerikleri oluşturulmuş ve sürdürülebilir çevre bilincinin artırılmasına yönelik etkinlikler sunulmuştur. Sürdürülebilirlik, en geniş haliyle, bir süreci veya durumu zaman içinde devam ettirebilme kapasitesi olarak tanımlanmaktadır. İnsanların temel ihtiyaçlarının karşılanması, doğadaki kaynakların dengeli kullanımı, uzun vadeli ekonomik büyüme ve gelecek nesillere daha güzel bir dünya bırakmak için sürdürülebilirlik kritik öneme sahiptir (Gedik, 2020). Sürdürülebilirlik bağlamında atık yönetimi hiyerarşisinin temel kavramları olan "3R" (azalt, yeniden kullan ve geri dönüştür), güncellenmiş haliyle 5R (reddet, azalt, tekrar kullan, başka bir formda yeniden kullan ve geri dönüşüm) çevreyi koruyan davranışlar arasında yer almaktadır (Balwan, Singh ve Kour, 2022). Sürdürülebilirliğin bir boyutu olan geri dönüşüm, yeniden değerlendirilme imkanı olan atıkların çeşitli işlemlerden geçirilerek hammaddeye ya da yan ürüne dönüştürülerek tekrar üretime katılmasıdır (Çimen ve Yılmaz, 2012). Ortak Geleceğimiz Brundtland Raporu'nda (United Nations, 1987) sürdürülebilirlik gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama kabiliyetinden ödün vermeden, bugünün ihtiyaçlarını karşılayan kalkınma olarak tanımlanmış, 'Eğitim ve sürdürülebilirlik kavramlarının ilişkilendirilmesi'nin gerekliliği vurgulanmıştır. Ülkemizde ise Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın hazırladığı Ulusal Geri Dönüşüm Strateji Belgesi ve Eylem Planı'nda 'Okul öncesi eğitimde ve okullarda öğrencilerin geri dönüşüm konusunda aktif olarak katılabileceği proje vb. faaliyetler oluşturulacak, artırılacak ve desteklenecektir' maddesine yer verilerek toplumun tüm kesimlerinde geri dönüşüm bilincini oluşturulması hedeflenmektedir (Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2014). Ayrıca yayınlanan Ulusal Atık Yönetim Eylem Planı'nda (2016) okullarda geri dönüşüm ve doğaya zararlı atık pillerle ilgili uygulamalara yer verilmiş; Sıfır Atık Projesi ile atık oluşumunun önlenmesi veya azaltılması, oluşan atıkların ise kaynağından alınarak geri dönüştürülmesi (Sıfır Atık Yönetmeliği, 2019) hedeflenmiştir. Bu

bağlamda, geri dönüşüm ve sürdürülebilirlik açısından Brutland Raporu ile Ulusal Eylem Planları doğrultusunda ders kitabındaki içerik ve etkinliklere yer verildiği söylenebilir.

Araştırmada elde edilen sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde; programdaki öğrenme çıktılarının %39'unun çevre eğitimiyle ilişkili olduğu; çevre eğitime yönelik öğrenme çıktılarına ilişkin içeriklere kitaptaki öğrenme alanlarının çoğunluğunda yer verildiği; öğrenme öğretme içeriği bakımından içerik ve etkinlik çeşitliliğine önem verildiği ancak öğrencilerin aktif olarak rol alabileceği etkinliklere daha az yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Etkinlikler öğrencilerin keşfederek öğrenmelerini, bu süreçte de istekli ve aktif olmalarını sağlar. İyi hazırlanmış etkinlikler, öğrencilerin bilgileri araştırmasını, olayları ve olguları anlamasını, düşüncelerini düzenlemesini ve yapılandırmasını sağlamasının yanında öğrencilerin deneyerek/keşfederek aktif ve bağımsız öğrenmelerine, kendi kendilerini güdülemelerine, yönlendirmelerine ve yaratıcılıklarını artırmalarına olanak sağlamaktadır (Güneş, 2017). Böylelikle; ders kitaplarındaki nitelikli etkinlikler ve öğrencileri harekete geçirecek içerikler, öğretimin kalitesini artıracak ve dersin etkili bir şekilde işlenmesine olanak sağlayacaktır (Ütkür, 2018). Öğrencilerin çevreye yönelik davranış ve bilgi düzeyleri arttıkça, çevreye karşı duyarlı vatandaşlar yetiştirilecek ve artan çevre problemleri kontrol altına alınabilecektir (Ertürk, 2017).

Öneriler

Bu araştırmada elde edilen sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur:

- Araştırmada veriler doküman incelemesi tekniğiyle toplanmıştır. Gerçekleştirilecek başka araştırmalarda, uygulayıcıların ders kitabının çevre eğitimi bakımından niteliğini ortaya koyacak nicel çalışmalar gerçekleştirilebilir.
- Ders kitaplarında çevre eğitimiyle ilgili olarak öğrencilerin aktif rol alabileceği öğrenci merkezli etkinliklere ve içeriklere daha fazla yer verilebilir.
- Yenilenen modele göre düzenlenmiş diğer ders kitaplarının içeriğinin çevre eğitimi bakımından incelenmesine yönelik çalışmalar gerçekleştirilebilir.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Her iki araştırmacının da katkı oranı %50'dir.

Çatışma Beyanı

Yazarlar arasında herhangi bir çatışma durumu bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

Abraham, M.R.,Grzybowski, E.B., Renner, J.W. ve Marek, E.A. (1992). Understanding and misunderstandings of eighth graders of five chemistry concepts found in textbooks. *Journal of Research in Science Teaching*, 29, 105-120.

Akinoğlu, O. ve Sarı, A. (2009). İlköğretim programlarında çevre eğitimi. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, (30), 5-29.

Alagoz, B. ve Akman, O. (2016). A study towards views of teacher candidates about national and global environmental problems. *International Journal of Research in Education and Science (IJRES)*, 2(2), 483-493.

- Alım, M. (2006). Avrupa Birliği üyelik sürecinde Türkiye’de çevre ve ilköğretimde çevre eğitimi. *Kastamonu Education Journal*, 14(2), 599-616.
- Altikolatsi, E.; Karasmanaki, E.; Parissi, A.; Tsantopoulos, G. (2021). Exploring the factors affecting the recycling behavior of primary school students. *World*, 2, 334-350. <https://doi.org/10.3390/world2030021>
- Andersson-Bakken, E., Jegstad, K. M., ve Bakken, J. (2020). Textbook tasks in the Norwegian school subject natural sciences: what views of science do they mediate? *International Journal Of Science Education*, 42(8), 1320-1338.
- Aslan, S. ve Bulut, B. (2021). 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde etkinlik temelli öğretimin kullanılmasının öğrencilerin çevresel okuryazarlık düzeylerine etkisi. *Turkish Journal of Educational Studies*, 8(1), 85-108.
- Atasoy, E. (2019). *İnsan-doğa etkileşimi ve çevre için eğitim*. Sentez Yayıncılık.
- Aykaç, N. (2011). Hayat bilgisi dersi öğretim programında kullanılan yöntem ve tekniklerin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi Sinop ili örneği. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(1), 113-126.
- Bahar, M., Erdaş, E. ve Özel, R. (2013). İlköğretim hayat bilgisi programında çevre eğitimi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*.
- Barreto, M. L. (2004). The globalization of epidemiology: critical thoughts from Latin America. *International Journal of Epidemiology*, 33(5), 1132-1137.
- Batmaz, O. (2022). Sınıf öğretmenlerinin gözünden Hayat Bilgisi ders kitapları. *TEBD*, 20(2), 342-367. <https://doi.org/10.37217/tebd.1047431>
- Bayrak, B. (2023). İlköğretim öğretim programlarındaki çevre eğitiminin çevre etiği felsefesine göre analizi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 19(2), 288-311. <https://doi.org/10.17244/eku.1282729>
- Bingölbali, E. ve Öz diner, M. (2022). İlkokul ve ortaokul matematik ders kitabı etkinliklerinin gerçek hayatla ilişkilendirme açısından incelenmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(1), 45-65.
- Bozkurt, Y. (2012). *Çevre sorunları ve politikaları*. Ekin Yayınevi.
- Çimen, O. ve Yılmaz, M. (2012). İlköğretim öğrencilerinin geri dönüşümle ilgili bilgileri ve geri dönüşüm davranışları. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(1), 63-74.
- Demir, E. ve Yalçın, H. (2014). Türkiye’de çevre eğitimi. *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi*, 7(2), 7-18.
- Demirkaya, H., Mutlu, M. ve Uşak, M. (2003). 4mat Öğretim Sistem Modeli’nin çevre eğitime uygulanması. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(2), 68-82.
- Demirkaya, H. (2006). Çevre eğitiminin Türkiye’deki coğrafya programları içerisindeki yeri ve çevre eğitime yönelik yeni yaklaşımlar. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1), 207-222.
- Doğanay, H. (1991). *Demografya-nüfus bilimi*. Atatürk Üniversitesi.

- Dündar, R. ve Kızık, M. M. (2022). Investigation of the place of environment in life studies program lesson in the context of ecological literacy, environmental education and sustainable development-oriented education, *Inonu University Journal of the Faculty of Education*, 23(3), 1954-1974. <https://doi.org/10.17679/inuefd.1146730>
- Engdahl, I. ve Rabušicová, M. (2011). Children's voices about the state of the earth. *International Journal of Early Childhood*, 43(2), 153- 176. <https://doi.org/10.1007/s13158-011-0031-0>
- Erten, S. (2006). Çevre eğitimi ve çevre bilinci nedir, çevre eğitimi nasıl olmalıdır? *Çevre ve İnsan Dergisi*, Çevre ve Orman Bakanlığı Yayın Organı, 65/66(25), 1-18.
- Ertürk, H. (2012). *Çevre bilimleri*. Ekin Yayınları.
- Ertürk, R. (2017). Environmental problems of the primary school students and perceptions for environmental education. *İnönü University Journal of the Faculty of Education*, 18(3), 12-24. <https://doi.org/10.17679/inuefd.354142>
- Ewert, A., Place, G., ve Sibthorp, J. (2005). Early-life outdoor experiences and an individual's environmental attitudes. *Leisure Sciences*, 27(3), 225-239.
- Fien J. ve. Tilbury, D. (2002). "The global challenge of sustainability," in Education and Sustainability: Responding to the Global Challenge, D. Tilbury, R. Stevenson, J. Fien, and D. Schreuder, Eds. Cambridge, UK: IUCN, pp. 1-12
- Gülersoy, A. E., Dülger, İ., Dursun, E., Ay, D. ve Duyal, D. (2020). Nasıl bir çevre eğitimi? Çağdaş yaklaşımlar çerçevesinde bazı öneriler. *Turkish Studies*, 15(5), 2357-2398. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.44074>
- Güneş, F. (2017). Alıştırmalardan etkinliklere: Eğitimdeki gelişmeler. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 103-120.
- Güven, S. (2010). İlköğretim hayat bilgisi dersi ders ve öğrenci çalışma kitaplarının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Eğitim ve Bilim*, 35(156).
- Hadar, L. L. (2017). Opportunities to learn: Mathematics textbooks and students' achievements. *Studies in Educational Evaluation*, 55, 153-166. <https://doi.org/10.1016/j.stueduc.2017.10.002>
- Haggarty, L. ve Pepin, B. (2002). An Investigation of mathematics textbooks and their use in english, french and german classrooms: who gets an opportunity to learn what? *British Educational Research Journal*, 28(4), 567-590. <http://www.jstor.org/stable/1501441>
- Kalender, B., Kabapınar, Y. ve Urfalıoğlu, K. (2023). An Investigation into 2005 and 2018 Life Studies Textbooks in the context of Learning Approaches: How do Classroom Teachers Interpret the Change?. *Eğitim ve Bilim*, 48(214), 149-175.
- Kahn, P. H. J. (1999). *The Human Relationship with nature: Development and Culture*. MA:MITPress.
- Karatekin, K. (2011). Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının çevre okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara.
- Kocataş, A. (2014). *Ekoloji ve Çevre Biyolojisi*. 13. Baskı. Dora Yayıncılık.

- Landrigan, P. J. ve Goldman, L. R. (2011). Children's vulnerability to toxic chemicals: a challenge and opportunity to strengthen health and environmental policy. *Health Affairs*, 30(5), 842-850.
- Moore, D. W., Moore, S. A., Cunningham, P. ve Cunningham, J. (2006). *Developing readers and writers in the content areas* (5th ed.). Pearson/Allynand Bacon.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı) (2021). Ders Kitaplarını Değerlendirme Raporu (Öğretmen Görüşleri). İzleme ve Değerlendirme Daire Başkanlığı, Ankara. https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_04/15195856_derskitaplarini_degerlendirmeraporu_ogretmengorusleri_2021.pdf (Eylül 10, 2024)
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). (2024a). Hayat bilgisi dersi öğretim programı (1, 2, ve 3. Sınıflar). <https://mufredat.meb.gov.tr/> (Eylül 10, 2024)
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). (2024b). *Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Öğretim Programları Ortak Metni*. <https://tymm.meb.gov.tr/ortak-metin>
- Merriam, S. B. (1998). *Qualitative Research and Case Study Applications in Education. Revised and Expanded from "Case Study Research in Education."*. Jossey-Bass Publishers, 350 Sansome St, San Francisco, CA 94104.
- Miser, R. (2010). *Çevre eğitimi*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Mezunları Derneği Yayınları.
- Nadal, M., Rovira, J., Díaz-Ferrero, J., Schuhmacher, M. ve Domingo, J. L. (2016). Human exposure to environmental pollutants after a tire landfill fire in Spain: Health risks. *Environment international*, 97, 37-44.
- Okeeffe, L. (2013). A framework for textbook analysis. *International Review of Contemporary Learning Research*, 2(1), 1-13.
- Önal, H., Kaya, N., ve Çalışkan, T. (2019). Çevre Eğitiminde Sıfır Atık Politikası Ve Mevcut Ders Kitaplarındaki Görünümü (Hayat Bilgisi 2. Sınıf Ders Kitabı). *Milli Eğitim Dergisi*, 48(221), 123-140.
- Öz-Aydın, S., Ekersoy, S. ve Özkan, B. (2022). Türkiye'de eğitim ve öğretim programları, çevre okuryazarlığının gerçekleştirilmesini ne kadar desteklemektedir? *Yaşadıkça Eğitim*, 36(1), 66-89. <https://doi.org/10.33308/26674874.2022361354>
- Paraskevopoulos, S., Padelidu, S. ve Zafiroopoulos, K. (1998). Environmental knowledge of elementary school students in greece. *The Journal of Environmental Education*, 29(3), 55-60. <https://doi.org/10.1080/00958969809599119>
- Peker, R. (2020) İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin çevre algıları ile çevreye yönelik tutum ve davranışlarının değerlendirilmesi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Burdur.
- Seyis, N. K. (2010). Türkiye'de ilköğretim programlarında çevre için eğitimin yeri ve önemi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.

- Şahan, H. H. (2000). Sosyal Bilgiler Dersinin Bilimsel Davranışları Kazandırma Yönünden Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Balıkesir.
- Şahin, K. (2021) Çevre eğitimi ve Türkiye'deki ilköğretim okullarının çevre eğitimine ilişkin müfredatlarının incelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Kırıkkale.
- Şahin, M. 2009, Cumhuriyetin Kuruluşundan Günümüze Türkiye'de Hayat Bilgisi Ders Programlarının Gelişimi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2/8, 402-410.
- Şara Hürsoy, P. ve Bıyık, M. (2022). İlkokul Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında Çevre Kavramının Değişimi ve Gelişimi (2009-2018)*. *International Journal of Active Learning*, 7(1), 59-83.
- Tanrıverdi, B. (2009). Sürdürülebilir çevre eğitimi açısından ilköğretim programlarının değerlendirilmesi. *Eğitim ve Bilim*, 34(151).
- Türküm, A. S. (1998). Çağdaş toplumda çevre sorunları ve çevre bilinci. Çağdaş Yaşam Çağdaş İnsan. Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi İlköğretim Öğretmenliği Lisans Tamamlama Programı, Eskişehir, 165- 181.
- UNESCO, T. D. (1978). *Intergovernmental conference on environmental education*. Final Report.
- Ünal, S., Mançuhan, E. ve Sayar, A. A. (2001). *Çevre; bilinci, bilgisi ve eğitimi*. Marmara Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Matbaası.
- Ütkür, N. (2018). Examination of activities in the primary school life sciences textbooks in Turkey. *European Journal of Education Studies*, 4(9). <https://doi.org/10.5281/zenodo.1295859>
- Yıldız, N., ve Taş, A. M. (2015). Hayat bilgisi 1, 2 ve 3. Sınıf programı ile ders kitaplarının yer temelli eğitim açısından değerlendirilmesi. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*(5), 273-284.
- Yirik, F. (2020). Hayat bilgisi ve fen bilimleri ders kitaplarının çevre kazanımları açısından incelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Antalya.